

EASO praktiskā rokasgrāmata par bērna interesēm patvēruma procedūrās

EASO praktisko rokasgrāmatu sērija

2019

Plašāka informācija par Eiropas Savienību ir pieejama internetā (<http://europa.eu>).

Print	ISBN 978-92-9485-182-6	doi:10.2847/79700	BZ-03-19-914-LV-C
PDF	ISBN 978-92-9485-132-1	doi:10.2847/57767	BZ-03-19-914-LV-N

© Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO), 2019

Ne *EASO*, ne jebkura persona, kura darbojas tā vārdā, nav atbildīga par šeit iekļautās informācijas iespējamo izmantojumu.

EASO
praktiskā
rokasgrāmata par
bērna interesēm
patvēruma procedūrās

EASO praktisko rokasgrāmatu sērija

2019

Saturs

Saīsinājumu saraksts	5
Ievads	7
Kāpēc šī praktiskā rokasgrāmata tika izstrādāta?	7
Kas ir ietverts šajā praktiskajā rokasgrāmatā?	7
Kādas jomas aptver šī praktiskā rokasgrāmata?	7
Kā šī praktiskā rokasgrāmata tika izstrādāta?	8
Kā lietot šo praktisko rokasgrāmatu?	8
Kā šī praktiskā rokasgrāmata ir saistīta ar citiem EASO atbalsta rīkiem?	9
Terminoloģija	10
Vecuma noteikšana	10
Interesešu intervija(-as)	10
Interesešu izvērtēšana un noteikšana	10
Bērns/nepilngadīgais	10
Riskam pakļautie bērni	10
Bērni, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri (vai pakļauti cilvēku tirdzniecības riskam).....	11
Dublinas III regula un procesuālās garantijas Dublinas īstenošanas regulā	11
Ģimene	11
Ģimenes locekļu meklēšana	11
Aizbildnis/pārstāvis	11
Procesuālās garantijas un garantijas	12
Radnieks	12
Nošķirts bērns	12
Nepavadīts bērns	12
1. Bērna interesešu pamatojums un to aspekti	13
1.1. Bērna tiesībās balstīta pieeja	14
1.2. Primārā apsvēruma jēdziena skaidrojums	15
1.3. Daudzdisciplinārs un objektīvs raksturs.....	16
1.4. Interesešu procesi	16
1.5. Bērna intereses un tiesības tikt uzklautam	17
1.6. Bērna interesešu aspektu saskaņošanas princips	17
2. Procesuālās garantijas	19
Drošība	19
Kvalificēts personāls	19
Pieteikšanās starptautiskajai aizsardzībai	20
Reģistrācija	20
Prioritātes noteikšana/procedūras garuma pielāgošana	20
Atbrīvojums no robežprocedūrām/paātrinātajām/operatīvajām procedūrām.....	21
Juridiskās pārstāvības nodrošināšana	21
Juridisku konsultāciju nodrošināšana	21
Informācijas sniegšana un tulkošana	22
Bērna viedokļa uzklautāšana un dalība	22
Faktu konstatēšana	23
Bērna interesešu dokumentēšana.....	24
Ģimenes vienotības respektēšana	24
Bērna pieteikuma izvērtēšana.....	24

Ieteikumi par bērna interesēm.....	25
Neieviestie aizsardzības pasākumi	25
3. Bērna interešu īstenošana praksē	26
3.1. Sadarbība ar bērnu aizsardzības dienestiem	26
Piekļuves nodrošināšana citām tiesībām	26
3.2. Procesuālo garantiju ieviešana.....	26
3.3. Bērna individuālie apstākļi	29
3.4. Iespējamie paaugstinātie riski un neaizsargātība	29
3.5. Dažādi procedūras veidi	30
Dublinas regula	30
Paātrinātās un robežprocedūras.....	30
Citi procedūras veidi.....	31
3.6. Radnieka/pavadošā pieaugušā iecelšana par aprūpētāju/aizbildni	31
4. Bērnu neaizsargātība un riska rādītāji.....	32
Vecāku pavadīti bērni.....	32
Nošķirti bērni.....	33
Precēti bērni	33
Bērnu tirdzniecības upuri	34
Citi neaizsargātības izvērtēšanas veidi.....	36
I pielikums — Interesu izvērtēšanas veidne	37
II pielikums — Politikas un vadlīniju dokumenti	39
III pielikums — Tiesiskais regulējums.....	40
Starptautiskie tiesību akti.....	40
ES tiesību akti	40
Ieteikuma tiesību instrumenti.....	43
IV pielikums — Bibliogrāfija.....	44

Saīsinājumu saraksts

AT	Austrija
BA	bērna aizsardzība
BE	Beļģija
BG	Bulgārija
BI	bērna intereses
CH	Šveice
Cilvēku tirdzniecības novēršanas direktīva	Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/JHA
CY	Kipra
CRC	Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par bērna tiesībām (1989. gads)
CRC komiteja	Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja
CT	Cilvēku tirdzniecība
DE	Vācija
DK	Dānija
Dublinas III regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (pārstrādāta redakcija)
DV	Eiropas Savienības dalībvalsts(-is)
EASO	Eiropas Patvēruma atbalsta birojs
EE	Igaunija
EL	Grieķija
ES	Spānija
ES	Eiropas Savienība
ES + valstis	Eiropas Savienības dalībvalstis, kā arī Islande, Lihtenšteina, Norvēģija un Šveice
FI	Somija
FR	Francija
FRA	Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra
HU	Ungārija
IE	Īrija
II	interesu izvērtēšana
IN	interesu noteikšana
IPSN	rīks personu ar īpašām vajadzībām identificēšanai
IT	Itālija
KEPS	Kopējā Eiropas patvēruma sistēma
LV	Latvija
NL	Nīderlande
NO	Norvēģija

Pārstrādātā KD	Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīva 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu (pārstrādāta versija)
Pārstrādātā USD	Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/33/ES, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija)
PL	Polija
PPD pārstrādātā versija	Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta versija)
RO	Rumānija
SDZK/G	sieviešu dzimumorgānu kropļošana/griešana
SE	Zviedrija
SI	Slovēnija
SK	Slovākija
UNHCR	Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos birojs

Ievads

Kāpēc šī praktiskā rokasgrāmata tika izstrādāta?

Juridiskie instrumenti, kas veido Kopējo Eiropas patvēruma sistēmu (KEPS), apstiprina Eiropas Savienības dalībvalstu, kā arī Šveices, Norvēģijas, Islandes un Lihtenšteinas (ES + valstu) pienākumu izvērtēt un ņemt vērā bērna intereses (BI) kā primāro apsvērumu visās darbībās, kas attiecas uz bērniem⁽¹⁾. Lai atbalstītu ES + valstis to pienākumu izpildē, kas ir saistīti ar BI, ir izstrādāta "Praktiskā rokasgrāmata par bērna interesēm patvēruma procedūrās" (praktiskā rokasgrāmata).

Bērna intereses ir jāizvērtē un jāņem vērā kā primārais apsvērum⁽²⁾ visās darbībās vai lēmumos, kas attiecas uz bērnu⁽³⁾. Tomēr pašlaik lielākā daļa ES + valstu nav iedibinājušas procesu, lai īstenotu šo juridisko pienākumu patvēruma sistēmās. ES Komisija 2017. gada 12. aprīļa paziņojumā Eiropas Parlamentam un Padomei aicināja ES aģentūras turpināt izstrādāt norādījumus un instrumentus par bērna interesēm. Eiropas Patvēruma atbalsta biroja (EASO) pārbaudītie konstatējumi, kas attiecas uz starptautiskajām bērnu aizsardzības procedūrām, ir apstiprinājuši, ka ir vajadzīgi norādījumi par to, kā praktiski nodrošināt to, lai bērna intereses tiktu ņemtas vērā kā primārais apsvērum.

Šīs praktiskās rokasgrāmatas mērķis ir palīdzēt noteikt un uzsvērt svarīgākos atskaites punktus un kritiskākos aspektus bērnu interešu īstenošanā. Tas tiek darīts, lai palīdzētu ES + valstīm piemērot interešu prioritātes principu un uzlabotu garantijas bērniem patvēruma procedūrās. ES + valstīm būtu jānosaka bērniem labvēlīgi patvēruma procesi, kas nodrošina bērna aizsardzību visā procedūras laikā saskaņā ar ES un starptautiskajiem tiesību aktiem.

Kas ir ietverts šajā praktiskajā rokasgrāmatā?

Praktiskās rokasgrāmatas mērķis ir sniegt norādījumus un atbalstu kompetentajām valstu iestādēm par nepieciešamajām garantijām un aizsardzības pasākumiem, kas nodrošinās, ka patvēruma procedūrās pieņemot lēmumus par bērnu, bērna intereses tiek ņemtas vērā kā primārais apsvērum. Tajā ir piecas daļas: terminoloģijas pārskats, bērna interešu pamatojums un to aspekti (1. daļa), atbilstošas garantijas (2. daļa), norādījumi par to, kā praktiski izvērtēt bērna intereses (3. daļa) un ievainojamības un riska indikatori (4. daļa). Visbeidzot, praktiskajā rokasgrāmatā ir iekļauts visaptverošs pārbaudes punktu kontrolosaraksts, kura mērķis ir nodrošināt, lai atbildīgās iestādes, izvērtējot bērna intereses, veiktu visus galvenos posmus un pienācīgi ņemtu vērā bērna intereses. Šo rokasgrāmatu papildina vairāki pielikumi; ar šo tematu saistīto politikas un vadlīniju dokumentu apkopojums, kā arī pārskats par tiesisko regulējumu, tostarp starptautiskajiem, Eiropas un ES juridiskajiem instrumentiem.

Kādas jomas aptver šī praktiskā rokasgrāmata?

Praktiskajā rokasgrāmatā ir izklāstīts tikai tas, kā patvēruma procedūrās ņemt vērā bērna intereses kā primāro apsvērumu⁽⁴⁾, un tā attiecas tikai uz bērniem (ar ģimenēm un bez pavadības), kas ir pieteikušies vai paiduši vēlmi pieteikties⁽⁵⁾ starptautiskās aizsardzības saņemšanai. Gadījumos, kad bērna interesēs

(1) Jāatzīmē, ka ES patvēruma tiesību aktu kopumā (*acquis*) tiek izmantots termins "nepilngadīgais", kas ir ekvivalents terminam "bērns". Abi termini attiecas uz personu, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu. Skatīt arī sadaļu "Terminoloģija".

(2) ES Pamattiesību hartas 24. pants; skatīt arī Komisijas 2017. gada 12. aprīļa paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par *bērnu migrantu aizsardzību*, COM(2017) 211 final, 14. lpp. (Bērnu migrantu aizsardzība).

(3) CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērumu būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14; UNHCR vadlīnijas par interesēm skatīt: UNHCR, *Droši un veseli: ko valstis var darīt, lai nodrošinātu, ka Eiropā tiek ievērotas bērnu bez pavadība un nošķirtu bērnu labākās intereses*, 2014. gada oktobris; UNHCR un Starptautiskā Glābšanas komiteja, *Praktiska rokasgrāmata par UNHCR IN vadlīniju īstenošanu*, 2011.

(4) Dažas DV veic bērna interešu izvērtēšanu uzņemšanas posmā neatkarīgi no starptautiskās aizsardzības procedūrām.

(5) Tas neskar pasākumus dažās DV, kas ļauj bērniem iesniegt pieteikumu savā vārdā vai ar vecāku vai pārstāvju starpniecību (pārstrādātās PPD 7. panta 3. punkts), un ietver starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošanu, sagatavošanas reģistrēšanu un pieteikumu iesniegšanu atbilstoši dažādajiem noteikumiem (pārstrādātās PPD 6. pants).

ir cita procedūra, nevis starptautiskā aizsardzība, atbilstošajām iestādēm (speciālistu grupai, ko veido aizbildnis, migrācijas iestādes, prokurori) būtu jāiesaka piemēroti risinājumi saskaņā ar valstu tiesību aktiem un/vai praksi. Šī praktiskā rokasgrāmata neattiecas uz bērna interešu izvērtēšanu uzņemšanas nolūkā (saskaņā ar pārstrādāto USD) vai uz citiem procedūras veidiem.

Šajā praktiskajā rokasgrāmatā uzmanība tiek pievērsta patvēruma procedūrām. Bērnam vajadzētu būt iespējai pieņemt brīvu un pamatotu lēmumu pieteikties starptautiskās aizsardzības saņemšanai. Vecāki/aizbildnis/pārstāvis un/vai bērnu aizsardzības (BA) dalībnieki var pastāvīgi izvērtēt, vai pieteikuma iesniegšana ir bērna interesēs. Lai nodrošinātu bērna interešu ievērošanu, ir nepieciešama visu to attiecīgo dalībnieku sadarbība, kas ir atbildīgi par pastāvīgu bērna interešu izvērtēšanu atkarībā no valstu tiesību aktiem un/vai prakses. Bērnu aizsardzība un viņu interešu izvērtēšana pārsniedz patvēruma procedūru tvērumu, tāpēc ir vajadzīga pastāvīga un holistiska sadarbība ar BA iestādēm un citiem dalībniekiem, piemēram, uzņemšanas iestādi, aizbildni/pārstāvi un juridiskajiem konsultantiem.

Šī praktiskā rokasgrāmata ir paredzēta, lai palīdzētu īstenot interešu prioritātes principa īstenošanu patvēruma procedūrās saskaņā ar ES tiesību aktu kopumu (*acquis*) un citiem attiecīgajiem ES tiesību aktiem⁽⁶⁾. Tā ir izstrādāta, ņemot vērā to, ka dažādās ES + valstīs bērna interešu nodrošināšanā pastāv dažādas prakses un ir iesaistīti dažādi dalībnieki, kā arī to, ka valstu iestādēm ir jānodrošina, lai patvēruma procedūru ietvaros tiktu nodrošinātas visas attiecīgās aizsardzības garantijas un pasākumi.

Kā šī praktiskā rokasgrāmata tika izstrādāta?

Šo praktisko rokasgrāmatu ir izstrādājis EASO ar ekspertu grupas no BE, DK, FI, IE, NO un RO atbalstu, kā arī Eiropas Komisijas, Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (FRA), Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos (UNHCR) un Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu fonda (UNICEF) atbalstu. Turklāt ir notikusi apspriešanās ar Eiropas Komisiju un ES + valstīm, kā arī starptautiskām organizācijām. Rokasgrāmata ir apvienotas pieredzes rezultāts, kas atspoguļo kopīgo mērķi panākt augstas kvalitātes starptautiskās aizsardzības procedūras. Turklāt praktiskajā rokasgrāmatā ir ņemta vērā paraugprakse, kas ir apzināta saistībā ar EASO atbalstu pārceļšanas shēmai⁽⁷⁾ EL un IT, kad tiek veikts interešu izvērtējums (II) attiecībā uz bērniem, kuri ir tiesīgi uz pārceļšanu.

Kā lietot šo praktisko rokasgrāmatu?

Praktiskā rokasgrāmata sniedz vispārējus norādījumus, to var izmantot kā paraugu vai iedvesmas avotu, atjauninot un/vai uzlabojot īpašas standarta darbības procedūras, kas valstu līmenī izstrādātas bērniem.

Rokasgrāmatā ieteiktā interešu kontrolosaraksta izmantošana atbalstīs un nodrošinās pastāvīgu informācijas apkopošanas un izvērtēšanas procesu. Tas ļaus vērtētājam pārbaudīt, vai tiek nodrošināta atbilstoša informācija un aizsardzības pasākumi, pienācīgi ņemot vērā datu aizsardzību/drošību.

Praktisko rokasgrāmatu var izmantot kopā ar attiecīgajiem ES, starptautiskajiem un valstu tiesību aktiem, ievērojot bērnu tiesībās balstītu pieeju⁽⁸⁾. Turklāt tika izstrādātas dažādas esošās politikas un vadlīniju dokumenti par BI, tie tika izmantoti, sagatavojot šajā rokasgrāmatā ietvertos norādījumus par šī principa ieviešanu. Papildu uzziņas materiāli ir pieejami šīs rokasgrāmatas III pielikumā "Politikas un vadlīniju dokumenti".

⁽⁶⁾ Cita starpā attiecīgie noteikumi, kas ir izklāstīti Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa [Direktīvā 2011/36/ES](#) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, OV 2011 L 101 (cilvēku tirdzniecības novēršanas direktīva).

⁽⁷⁾ Padomes 2015. gada 14. septembra [Lēmums \(ES\) 2015/1523](#), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.

⁽⁸⁾ Skatīt II pielikumu "Politikas un vadlīniju dokumenti" un III pielikumu "Tiesiskais regulējums".

Kā šī praktiskā rokasgrāmata ir saistīta ar citiem EASO atbalsta rīkiem?

EASO misija ir atbalstīt ES + valstis KEPS īstenošanā, cita starpā nodrošinot kopīgu apmācību, kopīgus kvalitātes standartus un kopīgu izcelsmes valsts informāciju. Tāpat kā visi EASO atbalsta instrumenti, arī šī praktiskā rokasgrāmata ir balstīta KEPS kopīgajos standartos. Šie norādījumi būtu jāuzskata par papildinājumu citiem pieejamajiem EASO instrumentiem, jo īpaši “Praktiskajai rokasgrāmatai par vecuma noteikšanu”, “Praktiskajai rokasgrāmatai par ģimenes locekļu meklēšanu” un mācību modulim par bērnu intervēšanu.

Terminoloģija

Vecuma noteikšana

Vecuma noteikšana ir process, kurā iestādes cenšas noteikt personas hronoloģisko vecumu vai vecuma diapazonu, lai konstatētu, vai persona ir pieaugušais vai bērns ⁽⁹⁾.

Interesu intervija(-as)

Interesu intervijas ir intervijas ar bērnu, bērna aizbildni vai jebkuru citu personu, kas ir atbildīga par bērna aprūpi un aizsardzību. Dažas dalībvalstis var veikt vairāk nekā vienu īpašu interviju ar bērnu. Šīs intervijas tiek veiktas, lai pastāvīgi izvērtētu bērna intereses. Tās var notikt kā atsevišķas intervijas vai personiskas intervijas ietvaros, kā arī jebkuras citas intervijas (intervijas saistībā ar ģimenes locekļu meklēšanu/neaizsargātības izvērtēšanu u. c.) ietvaros. Šādu interviju veikšana būtu jāpamato ar to, ka katra bērna interešu izvērtēšana ir nepārtraukts process, nevis vienreizējs uzdevums. Bērna intereses kā primārais apsvērums ir visu lēmumu un procedūru, tostarp interviju, neatņemama sastāvdaļa. To var atjaunināt un pārskatīt.

Interesu izvērtēšana un noteikšana ⁽¹⁰⁾

Saskaņā ar Konvencijas par bērnu tiesībām komitejas (CRC komitejas) skaidrojumu bērna interešu izvērtēšana ir:

“unikāla darbība, kas ir jāveic katrā konkrētā gadījumā (..), tajā tiek novērtēti un saskaņoti visi aspekti, kas ir nepieciešami, lai pieņemtu lēmumu konkrētajā situācijā par konkrēto bērnu vai bērnu grupu.

(..) “Interesu noteikšana” ir oficiāls process ar stingrām procesuālām garantijām, kas sagatavotas, lai noteiktu bērna intereses, pamatojoties uz interešu izvērtēšanu ⁽¹¹⁾.”

Bērns/nepilngadīgais

ES tiesību aktos termini “bērns” un “nepilngadīgais” tiek lietoti, lai apzīmētu jebkuru personu, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu. Jāatzīmē, ka ES patvēruma tiesību aktu kopumā (*acquis*) tiek izmantots termins “nepilngadīgais”, kas ir ekvivalents šajā rokasgrāmatā izmantotajam terminam “bērns”, ņemot vērā, ka tās priekšmets, jo īpaši “bērna intereses”, ir starptautisko publisko tiesību princips, kas noteikts ANO Konvencijā par bērna tiesībām (CRC).

Riskam pakļautie bērni

Šis termins attiecas uz jebkuru bērnu, kas var saskarties ar konkrētu risku, neatkarīgi no ģimenes sastāva/situācijas; bērns var būt nepavadīts, nošķirts vai savu vecāku pavadīts. Riski, ar kuriem bērns var saskarties, var ietvert, bet neaprobežojas ar, fizisku un garīgu kaitējumu, seksuālu un ar dzimumu saistītu vardarbību un cita veida ļaunprātīgu izmantošanu vai ekspluatāciju, piespiedu un agrīnas laulības, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu/griešanu (SDZK/G), garīgās veselības problēmas, paškaitējuma/pašnāvību risku u. c. riskus.

Riskam pakļautie bērni ir bērni, kas ir cietuši no cilvēku tirdzniecības vai ir pakļauti šādas vardarbības riskam, ir cietuši no smagas psiholoģiskas, fiziskas vai seksuālas un ar dzimumu saistītas vardarbības, tostarp

⁽⁹⁾ EASO, *Praktiskā rokasgrāmata par vecuma noteikšanu*, 2018; vecuma noteikšanas definīcija EMT glosārijā pieejama [vietnē](#); papildinformāciju par BI un vecuma noteikšanu skatīt arī: CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6, V.A sadaļas 31. punkta i) apakšpunkts.

⁽¹⁰⁾ LIN neietilpst šīs praktiskās rokasgrāmatas darbības jomā.

⁽¹¹⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14.

SDZK/G, piespiedu un agrīnas laulības, fiziska un garīga kaitējuma un cita veida ļaunprātīgas izmantošanas vai ekspluatācijas, bērni, kas apgādā ģimeni, bērni bezvalstnieki, pusaudzes, kas ir mātes, bērni, kas ir bijuši bruņotu grupējumu sastāvā, bērni, kas cieš no smagām slimībām, bērni ar garīgās veselības problēmām utt.

Bērni, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri (vai pakļauti cilvēku tirdzniecības riskam)

Termins attiecas uz visiem bērniem, par kuriem ir pamatots iemesls uzskatīt, ka viņi varētu būt cilvēku tirdzniecības upuri pat tad, ja ekspluatācija vēl nav notikusi ⁽¹²⁾. Bērniem, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri vai potenciālie upuri, ir tiesības saņemt palīdzību un atbalstu, ņemot vērā viņu īpašos apstākļus ⁽¹³⁾.

Dublinas III regula un procesuālās garantijas Dublinas īstenošanas regulā

Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (pārstrādāta redakcija) ⁽¹⁴⁾. Dublinas III regulā ir minētas procesuālās garantijas, piemēram, cita starpā pārstāvja iecelšana un piekļuve visiem attiecīgajiem dokumentiem ⁽¹⁵⁾.

Ģimene

Termins “ģimene” būtu jāinterpretē plašā nozīmē, to attiecinot uz bioloģiskajiem vecākiem, adoptētājiem vecākiem vai audžuvecākiem, brāļiem un māsām vai attiecīgā gadījumā — uz paplašinātās ģimenes vai kopienas locekļiem ⁽¹⁶⁾.

Ģimenes locekļu meklēšana

Ģimenes locekļu (tostarp nepavadītu bērnu radnieku vai bijušo aprūpētāju) meklēšana, lai atjaunotu ģimenes saites un nodrošinātu ģimenes atkalapvienošanos, ja tas ir bērna interesēs ⁽¹⁷⁾.

Aizbildnis/pārstāvis ⁽¹⁸⁾

Termini “aizbildnis”, “pārstāvis” un “juridiskais pārstāvis” ir nekonsekventi/atšķiras starptautiskajā/ES tiesiskajā regulējumā. Praktiskajā rokasgrāmatā termini “aizbildnis/pārstāvis” viscaur tiek izmantoti kopā.

Aizbildnis ir neatkarīga persona, kas aizsargā bērna intereses un vispārējo labklājību un šajā saistībā papildina bērna ierobežoto tiesībspēju un rīcībspēju. Aizbildnis darbojas kā bērna tiesiskais aizstāvis visos procesos tāpat kā vecāki pārstāv savus bērnus ⁽¹⁹⁾.

⁽¹²⁾ Cilvēku tirdzniecība (CT) joprojām ir ļoti ienesīga smago un organizēto noziegumu forma, kas nepārprotami ir aizliegta ES Pamattiesību hartā, it īpaši 5. pantā, kā arī Līguma par Eiropas Savienību 79. un 83. pantā. Cilvēku tirdzniecības novēršanas direktīvas 2. pantā ir sniegta cilvēku tirdzniecības definīcija, ietverot īpašu atsauci uz cietušajiem bērniem. Pieaugusi bērnu tirdzniecība seksuālas izmantošanas nolūkā, no kā cieš galvenokārt meitenes, kā arī piespiedu kriminalitāte. Migrācijas krīzi ir izmantojuši cilvēku tirdzniecības tīkli, lai vērstos pret visneaizsargātākajām personām, jo īpaši bērniem, un pastāv vispārējās bažas par pieaugošu cilvēku tirdzniecības risku seksuālas izmantošanas nolūkā. Skatīt Komisijas 2016. gada 19. maija ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei *par panākumiem, kas gūti cīņā pret cilvēku tirdzniecību*, COM(2016) 267 final (procesa ziņojums); Eiropola *Ziņojumu par situāciju cilvēku tirdzniecības jomā ES*, 765175, 2016. gada februāris, (ziņojums par situāciju).

⁽¹³⁾ Skatīt cilvēku tirdzniecības novēršanas direktīvas 13.–16. pantu; pārskatu par cilvēku tirdzniecības upuru ES tiesībām skatīt Eiropas Komisijas pārskatā *Cilvēku tirdzniecības upuru ES tiesības*, 2013.

⁽¹⁴⁾ Dublinas III regula.

⁽¹⁵⁾ Dublinas III regulas 6. panta 2. punkts.

⁽¹⁶⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6, pārstrādātās KD 19. apsvērumus.

⁽¹⁷⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6; Dublinas III regulas 6. panta 4. punkta, pārstrādātās USD 24. panta 3. punkta un pārstrādātās KD noteikumi; skatīt arī: EASO, *Praktiskā rokasgrāmata par ģimenes locekļu meklēšanu*, 2016.

⁽¹⁸⁾ Citus norādījumus par terminoloģiju skatīt: FRA, *Rokasgrāmata par aizbildnību pār bērniem, kuriem ir atņemta vecāku aprūpe*, 2014. gada jūnijs, 14.–15. lpp.

⁽¹⁹⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6; ANO Ģenerālā asambleja, *ANO Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi*, 2010. gada 24. februāris, A/RES/64/142; FRA, *Rokasgrāmata par bez vecāku gādības palikušu bērnu aizbildnību*, 2014. gada jūnijs, sniedz norādījumus par to, kā izveidot un uzturēt valstu aizbildnības sistēmas, un norāda galvenos uzdevumus, kas būtu jāveic aizbildnim. Aizbildņa jēdziens ANO dokumentos ir plašāks nekā ES *acquis*.

Pārstāvis ir “persona vai organizācija, ko kompetentās struktūras ir norīkojušas, lai tā palīdzētu nepavadītam [bērnam] un viņu pārstāvētu [starpautiskās aizsardzības] procedūrās (..) nolūkā nodrošināt bērna intereses un vajadzības gadījumā īstenot [bērna] tiesībspēju un rīcībspēju” (20).

Pārstāvis atšķiras no **likumīgā pārstāvja**, kas ir kvalificēts jurists/cits tiesību eksperts, “kas nodrošina juridisku palīdzību, runā bērna vārdā un likumīgi viņu pārstāv ar patvērumu saistītos vai citos juridiskos procesos, gan izmantojot rakstiskus paziņojumus, gan klātienē, kā to nosaka attiecīgās valsts” (21).

Procesuālās garantijas un garantijas

Procesuālās garantijas ir īpaši atbalsta pasākumi, kas ir ieviesti, lai radītu apstākļus, kas ir nepieciešami personu ar īpašām vajadzībām efektīvai piekļuvei procedūrām; šajās procedūrās būtu jāietver elementi, kas ir vajadzīgi starptautiskās aizsardzības pieteikuma pamatojumam. Tās ļauj pieteikumu iesniedzējiem ar īpašām vajadzībām baudīt tiesības un izpildīt pienākumus saskaņā ar patvēruma procedūras direktīvas (PPD) pārstrādāto versiju (22).

Dublinas III regulā “procesuālās garantijas” attiecas uz noteikumiem, kas ir saistīti ar pārsūdzību. CRC Vispārējā komentārā Nr. 14 ir uzskaitītas gan iepriekš minētās garantijas, gan procesuālās garantijas, piemēram, tiesības tikt uzklautam un pārsūdzības tiesības.

Radnieks

Bērna pieaugusi tante, tēvocis vai vecvecāks, kas atrodas dalībvalsts teritorijā, neatkarīgi no tā, vai bērns ir dzimis laulībā vai ārpus laulības vai ir adoptēts, kā noteikts attiecīgās valsts tiesību aktos (23). Šajā rokasgrāmatā šīs personas tiek dēvētas arī par **aprūpētājiem**, ja atbilstoša iestāde ir oficiāli viņas par tādiem iecēlušas (24).

Nošķirts bērns

Bērns, kas ir ticis nošķirts no “visiem pieaugušajiem, kas ir atbildīgi par viņu saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi”, bet tas nenozīmē, ka bērns ir noteikti nošķirts no pārējiem radniekiem. Tādējādi tie var būt bērni, kurus pavada citi pieauguši ģimenes locekļi (25). Šis termins nav iekļauts pašreizējā ES *acquis* patvēruma jomā. ES *acquis* patvēruma jomā nošķirti bērni ir vienā kategorijā ar nepavadītiem bērniem.

Nepavadīts bērns

Bērns, kas ir ieradies dalībvalsts teritorijā bez tādu pieaugušo pavadības, kas ir par viņu atbildīgi saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi, kamēr šī persona/pieaugušais nav par viņu uzņēmies aizgādību; tas attiecas arī uz bērnu, kas ir palicis bez pavadības pēc ierašanās dalībvalstī (26).

(20) Pārstrādātās PPD 2. panta n) apakšpunkts un pārstrādātās USD 2. panta j) apakšpunkts.

(21) FRA, *Rokasgrāmata par bez vecāku gādības palikušu bērnu aizbildnību*, 2014. gada jūnijs.

(22) Pārstrādātās PPD 29. apsvērumus un 2. panta d) apakšpunkts.

(23) Dublinas III regulas 2. panta h) apakšpunkts.

(24) Neskarot dalībvalstis, kuras uzskata, ka “aprūpēšana” ir iestādes, pajumtes administratora un citu dalībnieku, kas nav radnieki, uzdevums. Dažās dalībvalstīs aprūpētājs ir persona/iestāde, kas atbild par bērna ikdienas aprūpi, t. i., mājokļa, pārtikas nodrošināšanu, aizvešanu uz skolu utt.

(25) CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Ricība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6, III sadaļas 8. punkts.

(26) Pārstrādātās USD 2. panta e) apakšpunkts; Pārstrādātās PPD 2. panta m) apakšpunkts; Pārstrādātās KD 2. panta 1) apakšpunkts; Dublinas III regulas 2. panta j) apakšpunkts; Ģimenes atkalapvienošanās direktīvas 2. panta f) apakšpunkts; CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Ricība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6, III sadaļas 7. punkts; skatīt arī: UNHCR un UNICEF, *Droši un veseli: ko valstis var darīt, lai nodrošinātu, ka Eiropā tiek ievērotas bērnu bez pavadīšanas un nošķirtu bērnu labākās intereses*, 2014, 22. lpp.

1. Bērna interešu pamatojums un to aspekti

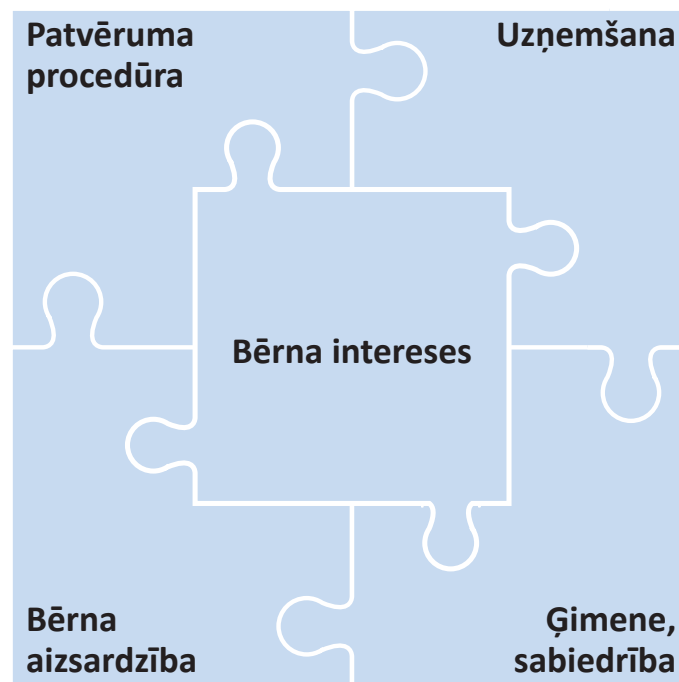
Bērna intereses ir **tiesības, pienākums un procedūras noteikums**, kas stingri noteikts starptautiskajos un Eiropas tiesību aktos un kam piešķirta lielāka nozīme pārstrādātajos priekšlikumos ⁽²⁷⁾ saskaņā ar KEPS. ES Pamattiesību hartas 24. pantā ir noteikts, ka “visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses” ⁽²⁸⁾, un CRC 3. pantā ir noteikts, ka “visās darbībās attiecībā uz bērniem (..) primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm” ⁽²⁹⁾. Pienākums nodrošināt bērna interešu ņemšanu vērā kā primāro apsvērumu ir atkārtoti uzsvērts ES patvēruma *acquis* ⁽³⁰⁾.

Bērna interešu (BI) kā primārā apsvēruma ievērošana ir nepārtraukts process, kurā ir jāveic izvērtēšana, pirms tiek pieņemts jebkāds svarīgs administratīvs lēmums. BI procesiem būtu jā sākas pirms patvēruma procedūras un jāturpinās pēc tās.

Kamēr bērns iziet patvēruma procedūru, BI izvērtēšana ir bērnu aizsardzības (BA), patvēruma iestāžu un citu dalībnieku pienākums.

- BA dalībnieki vienlaikus veiks bērna interešu izvērtējumu (BII) vairākos nolūkos (uzņemšana, izglītība, aizbildnība u.c.).
- Tajā pašā laikā patvēruma iestādes ir atbildīgas par BI ņemšanu vērā kā primāro apsvērumu visos patvēruma procedūras posmos.

Izvērtējumiem vajadzētu papildināt vienu otru, lai procesi iegūtu no sinerģijām un izvairītos no darbību pārklāšanās.

⁽²⁷⁾ Eiropas Komisijas, *Child-specific provisions in the Common European Asylum Package* (Noteikumi par bērniem kopējā Eiropas patvēruma paketē), izraksts par īpaši bērniem paredzētiem noteikumiem pašreizējā KEPS un 2016. gada 4. maija un 13. jūlija priekšlikumos tās reformai.

⁽²⁸⁾ Eiropas Savienība, *Eiropas Savienības Pamattiesību harta*, 2012. gada 26. oktobris, 2012/C 326/02.

⁽²⁹⁾ United Nations, *Convention of the Rights of the Child (CRC)*, 1989. gada 20. novembrī.

⁽³⁰⁾ Skatīt politikas un vadlīniju dokumentus (II pielikums).

EASO konstatējumi saistībā ar bērna patvēruma procedūru salīdzinājumu

Saskaņā ar EASO 2017. gada validētajiem kartēšanas konstatējumiem BI izvērtējumu var veikt dažādos brīžos, dažos gadījumos pirms patvēruma procedūras sākšanas (IE un SK ⁽³¹⁾), vai arī vienā konkrētā procedūras posmā, piemēram, bērns ir iesniedzis starptautiskās aizsardzības pieteikumu kā **BG** un **EL** (kad prokurors ir savlaicīgi informēts ⁽³²⁾). **PL** izvērtējums tiek veikts, pieņemot lēmumu par starptautisko aizsardzību.

Tomēr lielākā daļa respondentu norādīja, ka izvērtējums varētu notikt visos patvēruma procedūras posmos. Tā tas ir 16 ES + valstīs (**AT, BE, CH, CY, DE, DK, EE, ES, FI, FR** ⁽³³⁾, **IT, LV, NO, SE, SI** un **SK**). Konkrētāk, **ES** un **FI** BI izvērtējums tiek veikts arī uzņemšanas centros.

1.1. Bērna tiesībās balstīta pieeja

Šajā praktiskajā rokasgrāmatā ir uzsvērts, ka valsts iestādēm bērna interešu izvērtēšanā ir saistošas bērna tiesības un bērna tiesībās balstīta pieeja. CRC komitejas Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses, ir autoritatīvs skaidrojums un īstenošanas norādījumi valstīm, kas ir konvencijas puses. Tas ietver procesuālās garantijas interešu īstenošanai ⁽³⁴⁾. Bērna tiesībās balstīta pieeja salīdzinājumā ar pieeju, kas orientēta uz valsti:

“(..) veicina visiem bērniem Konvencijā noteikto tiesību īstenošanu, uzlabojot atbildīgo iespējas pildīt to pienākumus attiecībā uz tiesību ievērošanu, aizsardzību un īstenošanu (4. pants) un uzlabojot tiesību subjektu spēju pieprasīt tiesību ņemšanu vērā, ko vienmēr nosaka šādi principi: tiesības uz nediskrimināciju (2. pants), bērna interešu prioritāte (3. panta 1. punkts), tiesības uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību (6. pants), kā arī bērna viedokļa ievērošana (12. pants). (..) Šī bērna tiesībās balstīta pieeja ir holistiska pieeja, kura galveno uzsvāru liek uz atbalstu paša bērna stiprajām pusēm un resursiem un visām sociālajām sistēmām, kurās bērns piedalās: ģimeni, skolu, kopienu, institūcijām, reliģiskajām un kultūras sistēmām ⁽³⁵⁾.”

Lai bērna intereses būtu primārais apsvērums, pastāvīgi ir jāizmanto holistiski un uz bērnu orientēti procesi. Jāņem vērā bērna individuālie un īpašie apstākļi un vajadzības visās darbībās un lēmumos, kas skar bērnu, neatkarīgi no tā, vai tiem ir īstermiņa, vidēja termiņa vai ilgtermiņa ietekme.

“Lai pilnībā piemērotu bērna interešu principu, jāizstrādā pieeja, kuras pamatā ir bērnu tiesības un kuras īstenošanā piedalās visas iesaistītās puses, un kuras mērķis ir nodrošināt bērna holistisku fizisko, psiholoģisko, morālo un garīgo integritāti un veicināt cieņu pret viņu kā pret cilvēku ⁽³⁶⁾.”

Bērna interešu izvērtēšanai kā primārajam apsvērumam vajadzētu būt atsevišķam procesam, kas tiek īstenots attiecībā uz visiem bērniem, kas ir izteikuši nodomu pieteikties starptautiskajai aizsardzībai; un tā attiecas uz visiem lēmumiem un procedūrām, kas ir saistīti ar starptautisko aizsardzību.

Bērnu īpašo procesuālo vajadzību identificēšana ir pienākums arī saskaņā ar pārstrādāto PPD, tāpat arī neaizsargātības izvērtējuma veikšana ir obligāta atbilstoši pārstrādātajai uzņemšanas standartu direktīvai (USD) ⁽³⁷⁾. Tas var radīt nepieciešamību iesaistīt visus dalībniekus, piemēram, BA dalībniekus vai pakalpojumu sniedzējus.

⁽³¹⁾ Bērna interešu izvērtēšana sākas no brīža, kad bērns tiek atrasts/identificēts.

⁽³²⁾ Ja prokurors nav pienācīgi informēts, izvērtēšana notiek intervijas laikā.

⁽³³⁾ Finanšu regulā BI izvērtējums sākas, tiklīdz tiek konstatēts nepavadīts bērns, tas nav atkarīgs no patvēruma procedūras/tās posmiem. BI izvērtē vienlaikus ar vecumu un vēlāk — atbildīgās iestādes novērtējumu.

⁽³⁴⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, I.A sadaļa 4. un 5. punkts.

⁽³⁵⁾ ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 13 par tiesībām uz izglītību (Konvencijas 13. pants)*, 1999. gada 8. decembris, E/C.12/1999/10, 59. punkts.

⁽³⁶⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, I.A sadaļa 4. un 5. punkts.

⁽³⁷⁾ Skatīt arī pārstrādātās USD 23. panta 4. punktu — Rehabilitācijas pakalpojumi un atbalsts.

Pašreizējos ietekmes izvērtējumos būtu jāņem vērā fakts, ka laika gaitā iespējas ⁽³⁸⁾ vai bērna īpašās vajadzības mainās un veiktos pasākumus var attiecīgi pārskatīt vai pielāgot, nevis uztvert kā galīgus vai neatgriezeniskus lēmumus.

1.2. Primārais apsvērums jēdziena skaidrojums

CRC vārdiem sakot, “bērna interešu principa mērķis ir nodrošināt konvencijā atzīto tiesību pilnīgu un efektīvu īstenošanu un holistisku bērna attīstību” ⁽³⁹⁾. Izvērtējot bērna intereses kā primāro apsvērumu, katrā attiecīgajā lēmumā ir jāskatās ar katra bērna individuālo apstākļu izvērtēšanu ⁽⁴⁰⁾, identificējot un novērtējot attiecīgā bērna atbilstošos apstākļus, salīdzinot tos un nosakot katra aspekta nozīmīgumu salīdzinājumā ar citiem aspektiem ⁽⁴¹⁾.

Bērna intereses ir **primārais** apsvērums, kas ir jāskatās ar citu, tostarp valsts, interesēm. Bērna interesēm piešķirtais nozīmīgums būs daļa no lēmuma pieņemēja veiktās analīzes. Tām būs augsta prioritāte, un tās nebūs viens no vairākiem apsvērumiem ⁽⁴²⁾. Būtu jāņem vērā, ka citos kontekstos bērna interesēm ir jābūt **pašam svarīgākajam** apsvērumam — tas nozīmē, ka, pieņemot lēmumu, bērna intereses ir noteicošais faktors.

Lēmumi, kas skar bērnu, patvēruma procedūrās (piemēri): lēmums par atsevišķas personiskās intervijas veikšanu bez vecāku klātbūtnes; lēmums par to, vai bērna interesēs ir viņa uzklaušana, kurā vietā tā notiek, kad un cik ilgi notiek intervija; tā tulkā/par lietu atbildīgās amatpersonas/reģistrētāja izvēle, kas strādās ar bērnu; lēmums veikt vecuma noteikšanu vai sākt bērna ģimenes locekļu meklēšanu; lēmums par to, vai izskatīt bērna pieteikumu atsevišķi no vecāku pieteikuma, un citi lēmumi.

CRC komitejas un Migrējošo darba ņēmēju komitejas (CMW) 2017. gada kopīgais vispārējais komentārs par vispārējo principu īstenošanu saistībā ar starptautisko migrāciju (CRC komitejas komentārs Nr. 22 un CMW komentārs Nr. 3) ⁽⁴³⁾ norāda arī uz konkrētām situācijām, kad nepieciešams oficiāls izvērtējums/noteikšana ⁽⁴⁴⁾.

Tas attiecas arī uz visiem aspektiem saistībā ar bērna pieteikuma izvērtēšanu un bērna interešu aizsardzības pamataspektiem. Šādu aspektu piemēri: bērna vajāšana, ģimenes klātbūtne izcelsmes valstī vai citās valstīs, drošas bēgšanas iespējas bērnam (ja vispār piemērojams), droša trešā valsts (ja vispār piemērojams), drošības pasākumi un diferencēti juridiskie noteikumi atbilstoši bērna situācijai, t. i., pierādīšanas pienākums, priekšrokas došana neskaidrības gadījumā u. c.

⁽³⁸⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, 84. punkts.

⁽³⁹⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, I.A sadaļas 4. un 5. punkts.

⁽⁴⁰⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, V sadaļas 46. un 48.–51. punkts.

⁽⁴¹⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, V.2 sadaļas 80. punkts; papildinformāciju skatiet EASO 2017. gada Ziņojumā par patvēruma procedūrām bērniem.

⁽⁴²⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, IV.A.4 sadaļas 36.–40. punkts

⁽⁴³⁾ Šis vispārējais komentārs papildina 2012. gada septembrī notikušās diskusijas saistībā ar CRC sagatavoto 2012. gada dokumentu un ziņojumu un citus dokumentus, kas minēti CRC komitejas un CMW 2017. gada 16. novembra *Kopīgā vispārējā komentāra Nr. 3 (2017) [CMW] un Nr. 22 (2017) [CRC komiteja]* par vispārējiem principiem saistībā ar bērnu cilvēktiesībām starptautiskās migrācijas kontekstā A sadaļas 5. punktā.

⁽⁴⁴⁾ *Kopīgajā vispārīgajā komentārā Nr. 3 [CMW] un Nr. 22 [CRC komiteja]* noteikts, ka “bērna intereses tiek pilnībā ņemtas vērā imigrācijas tiesību aktos, migrācijas politiku plānošanā, īstenošanā uz izvērtēšanā, kā arī lēmumu pieņemšanā individuālos gadījumos, tostarp piešķirot vai noraidot pieteikumus par iekļūvi vai dzīvošanu valstī, pieņemot lēmumus par migrācijas īstenošanu, bērnu un/vai viņu vecāku vai juridisko aizbildņu iekļuves ierobežojumiem sociālajām tiesībām, pieņemot lēmumus par ģimenes vienotību un aizbildnību pār bērnu, kur bērna interesēm ir jābūt primārajam apsvērumam, un tādējādi tām piešķirama augsta prioritāte. Jo īpaši bērna intereses būtu skaidri jānodrošina individuālās procedūrās kā neatņemama daļa no jebkura administratīva vai tiesas lēmuma par bērna iekļūšanu, dzīvošanu vai atgriešanu, vecāka aizturēšanu vai izraidīšanu saistībā ar viņa vai viņas migrācijas statusu.”

EASO konstatējumi saistībā ar bērnu patvēruma procedūru salīdzinājumu

11 atbildētājas valstis (**BE, BG, CH, CY, DK, EE, IE, ES** ⁽⁴⁵⁾, **FR, LV** un **SE**) ir ieviesušas formālu procesu, lai novērtētu BI attiecībā uz patvēruma procedūru.

AT, DE, EL, PL, FI, IT, NO un **SK** primārais apsvērums patvēruma procedūrā ir BI, lai gan šīs valstis apstiprināja, ka BI izvērtēšanai nav oficiāla procesa.

Līdzīgi, **FI, HU** ⁽⁴⁶⁾, **LT, NL, PL, RO** un **SI** nav oficiāla BI izvērtēšanas procesa, bet ir ieviesti daži aizsardzības pasākumi. Ja rodas vajadzība izvērtēt BI, **NL** iesaista *NIDOS* un Bērnu aizsardzības padomi. **PL** bērna intereses tiek izvērtētas starptautiskās aizsardzības nepieciešamības izvērtēšanas ietvaros. Bērna labākās intereses **SL** ir primārais apsvērums visām iesaistītajām iestādēm un darbiniekiem visos patvēruma procedūras posmos.

1.3. Daudzdisciplinārs un objektīvs raksturs

Bērna interešu izvērtējumam būtu jābūt daudzdisciplināram uzdevumam ⁽⁴⁷⁾, kurā iesaistīti atbilstoši dalībnieki un ko veic speciālisti un eksperti, kas ir pārbaudīti un atbilstoši apmācīti darbam ar bērniem ⁽⁴⁸⁾.

Bērna intereses pēc sava rakstura ir objektīvas, t. i., tās nevar pamatot ar subjektīvu attieksmi, viedokli un uzskatiem. Pieaugušā spriedums par bērna interesēm nevar prevalēt pār pienākumu ņemt vērā visas bērna tiesības, kas noteiktas konvencijā ⁽⁴⁹⁾. Tas nozīmē, ka bērna interešu jēdzienu nekādā gadījumā nevar izmantot, lai attaisnotu tiesību izmantošanas liegšanu saskaņā ar *CRC*.

Tiek uzskatīts, ka laba prakse ir nodrošināt, lai ikviens ieteikums vai izvērtējums, kas veikts attiecībā uz bērna interesēm, tiktu atkārtoti pārskatīts un apstiprināts, izmantojot **četrus acu principu**, kad lietu izskata vismaz divas amatpersonas.

1.4. Interesešu procesi

Ja patvēruma iestādes ir pirmās, kas sazinās ar bērnu vai tās ir atbildīgas par daudzām atšķirīgām procesuālām/juridiskām iespējām, tās būtu jāaicina sākt bērna interešu procesus. Šādos gadījumos un jo īpaši gadījumos, ja tās iekļauj ar bērna interesēm saistītus jautājumus un procesuālās garantijas personiskā intervijā, tām būtu jāiesaista visi attiecīgie dalībnieki, un tās nedrīkstētu liegt bērnam iespēju tikt uzklautam atsevišķi jautājumā par viņa interesēm.

Piemēri no prakses

FI un **SE** atbildīgās iestādes apvieno kompetenci patvēruma, imigrācijas, CT un uzņemšanas jomā un tādējādi veic interešu izvērtēšanu un dažkārt arī interešu noteikšanu ārpus starptautiskās aizsardzības procedūrām.

⁽⁴⁵⁾ Garantē aizbildnis.

⁽⁴⁶⁾ Lai nodrošinātu BI piemērošanu, regulu darbība tiks papildināta ar nākamo Ungārijas Patvēruma likuma grozījumu.

⁽⁴⁷⁾ Rekomendācijas par daudzdisciplināras grupas izmantošanu var atrast arī *CRC* komitejas 2013. gada 29. maija *Vispārējā komentārā Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, CRC/C/GC/14.

⁽⁴⁸⁾ Programma "Nošķirti bērni Eiropā", *Paraugprakses apraksts*, 2010, 6. lpp.

⁽⁴⁹⁾ *CRC* komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14.

1.5. Bērna intereses un tiesības tikt uzklautam ⁽⁵⁰⁾

Bērna viedoklis būtu jāuzklausa un jāņem vērā atkarībā no bērna vecuma un brieduma pakāpes. Visos lēmumu pieņemšanas procesos, kuros bērna intereses tiek ņemtas vērā kā primārais apsvēruma, ir jāņem vērā bērna tiesības brīvi paust savu viedokli. Dalībvalstīm ir jāievieš mehānismi, lai uzklautu to bērnu viedokļus, kas ir spējīgi paust savu viedokli, t. i., jādod bērnam iespēja paust savu vēlmi tikt uzklautam. Ja bērns nolemj, ka vēlas tikt uzklauts, viņš var izlemt, kā tas notiks — tieši vai ar pārstāvja (aizbildņa/vecāka) starpniecību. Ja bērns ir tieši vai netieši paudis savu viedokli, izteiktais viedoklis ir pienācīgi jāņem vērā atbilstoši bērna vecumam un briedumam.

Bērns būtu arī jāinformē par to, kā tiek izmantota viņa paustā informācija. Bērna uzklautāšana nozīmē arī bērna iesaisti. Un arī tai ir nepieciešama informācijas sniegšana bērna uztverei atbilstošā veidā, tādējādi palīdzot bērnam izprast situāciju, kādā viņš ir nonācis (t. i., patvēruma procedūru). Atbildīgajiem darbiniekiem ir jānodrošina, lai bērna uzklautāšana tiktu veikta tādā veidā, kas nekaitē bērnam.

1.6. Bērna interešu aspektu saskaņošanas princips

Visos interešu izvērtēšanas procesos pienācīga uzmanība ir jāvelta bērna ģimenes apstākļiem, situācijai viņa izcelsmes valstī (jo īpaši neaizsargātībai), drošībai un riskiem, kam pakļauts bērns, aizsardzības vajadzībām, integrācijas līmenim uzņēmējvalstī, kā arī garīgās un fiziskās veselības stāvoklim, izglītībai un sociāli ekonomiskajiem apstākļiem. Šo analīzi var veikt sociālie darbinieki, kurus nodarbina patvēruma iestāde, vai citi dalībnieki, kas nodrošina analīzes pieejamību patvēruma iestādei. Analīze ir jāveic, ņemot vērā bērna dzimumu, seksuālo orientāciju vai dzimumidentitāti, nacionālo, etnisko vai sociālo izcelsmi, reliģiju, invaliditāti, migrācijas vai dzīvesvietas statusu, pilsonības statusu, vecumu, ekonomisko statusu, politiskos vai citus uzskatus ⁽⁵¹⁾, kultūras piederību un valodu vai citu statusu.

Vērtētājiem ir jārod līdzsvars starp dažādām bērna tiesībām un jātiecas pēc iespējas labāk īstenot visas bērna tiesības ⁽⁵²⁾. Dokumentācijā par interesēm būtu jāiekļauj detalizēts apraksts par bērna apstākļiem, ietverot visus aizsardzības pasākumus un konstatējumus, kā arī analīze, kurā sniegts pārskats par aspektu saskaņošanu, risinājumi, kas tika apsvērti, bērna interesēm atbilstošais risinājums un tā pamatojums.

Tālāk sarakstā ir norādītas atsauces arī uz Vispārējo komentāru Nr. 14 ⁽⁵³⁾, CRC un ES *acquis* patvēruma jomā ⁽⁵⁴⁾:

- Ģimenes atkalapvienošanās iespējas (CRC 10. pants, pārstrādātās USD 23. panta 2. punkts);
- Bērna dzīvība, izdzīvošana un attīstība (CRC 6. pants);
- Bērna identitāte (CRC 8. pants) un izcelsme;
- Neaizsargātība, iespējamais cilvēku tirdzniecības upura statuss (CRC 32. un 39. pants, pārstrādātās USD 23. panta 2. punkts, Dublinas III regulas 6. panta 3. punkta c) apakšpunkts), citas īpašas vajadzības (CRC 20. un 22. pants, pārstrādātās USD 22. pants);
- Bērna tiesības uz izglītību (CRC 28. pants);
- Bērna tiesības uz veselību (CRC 24. pants);
- Ģimenes vienotība (CRC 9. pants, Dublinas III regulas 8. panta 2. punkts un kvalifikācijas direktīvas 25. pants), ģimenes vides un attiecību saglabāšana;
- Bērna viedokļa uzklautāšana (CRC 12. pants);

⁽⁵⁰⁾ Skatīt arī: ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 12 par tiesībām uz atbilstošu uzturu (konvencijas 11. pants)*, 1999. gada 12. maijs.

⁽⁵¹⁾ CRC komiteja un CMW, *Kopīgais vispārējais komentārs Nr. 3 (2017)* [CMW] un Nr. 22 (2017) [CRC komiteja] par vispārējiem principiem saistībā ar bērnu cilvēktiesībām starptautiskās migrācijas kontekstā, 2017. gada 16. novembris, I sadaļas 3. punkts.

⁽⁵²⁾ Konvencijā nav norādīta tiesību hierarhija, visas tajā norādītās tiesības ir "bērna interesēs". CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvēruma būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14.

⁽⁵³⁾ Galvenie elementi, kas ir jāņem vērā, izvērtējot bērna intereses, ir uzskaitīti CRC komitejas 2013. gada 29. maija *Vispārējā komentāra Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvēruma būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, CRC/C/GC/14, V sadaļā (V.A sadaļas 48. punkts).

⁽⁵⁴⁾ Detalizētāku informāciju par šo skatīt: FRA, *Ziņojums par pamattiesībām*, 2018, 184.–186. lpp.

- Bērna aizsardzība un drošība (CRC 19. pants);
- Nediskriminācijas princips (CRC 2. pants);
- Bērna attīstības pakāpei atbilstoša palīdzība un padomi (CRC 5. pants).

Šie aspekti ir atspoguļoti ES tiesību aktu kopumā (*acquis*); tālāk attēlā ir parādīti daži svarīgākie bērnu interešu aspekti (ne visi), norādot arī atsauci uz juridiskajiem instrumentiem. Citas norādes, attiecīgās politikas un vadlīnijas ir atrodamas II pielikumā un starptautiskajos un Eiropas tiesību dokumentos, kas norādīti III pielikumā ⁽⁵⁵⁾.

⁽⁵⁵⁾ Visas juridiskās atsauces tālāk attēlā attiecas uz ES juridisko instrumentu pārstrādātajām redakcijām.

2. Procesuālās garantijas

Tiesiskajā regulējumā ir paredzēta virkne procesuālo garantiju, lai nodrošinātu to, ka bērna intereses pienācīgi tiktu ņemtas vērā kā primārais apsvērumš. Daudzas no šīm procesuālajām garantijām ir vispārīgi piemērojamas visiem bērniem, kas meklē patvērumu. Šeit tiek uzsvērts tieši tas, kā tās palīdz īstenot bērna intereses. Piemēram, aizbildņa pieejamība ir vispārēja procesuāla garantija visiem nepavadītiem bērniem, kas meklē patvērumu. Tajā pašā laikā aizbildņa iesaistīšana bērna interešu procesā vai aizbildņa veiktā izvērtējuma iekļaušana ir daļa no procesuālās garantijas, kas nodrošina to, ka bērna intereses ir primārais apsvērumš.

Šīs specifiskās procedūras un procesuālās garantijas patvēruma procedūras ietvaros bērniem ir jānodrošina un jāpiemēro vienmēr. Procesuālās garantijas ir iestāžu pienākums un bērna tiesības. Vienmēr, ņemot vērā bērna intereses kā primāro apsvērumu, atbildīgajām amatpersonām būtu arī pastāvīgi jāpārbauda, vai ir ieviestas nepieciešamās procesuālās garantijas. Atbildīgajām amatpersonām būtu jānodrošina katra bērna tiesību aizsardzība.

Ir skaidrs, ka saistībā ar bērna starptautiskās aizsardzības pieteikumu sadarbojas dalībnieki no dažādām iestādēm. Viņi visi katrs savā kompetences jomā nodrošina to, lai bērna intereses būtu primārais apsvērumš. Atbildīgā amatpersona var būt saistīta ar jebkuru no šiem dalībniekiem/iestādēm. Tomēr sociālie darbinieki/atbildīgie par BA lietu atbild par BA lietas pārvaldību.

Šajā rokasgrāmatā izceltās procesuālās garantijas attiecas uz jebkuru interviju ar bērnu, arī uz personisku interviju saistībā ar patvēruma procedūru.

Piemēri no prakses

CY, iesniedzot starptautiskās aizsardzības pieteikumu, bērnam tiek nodrošināta atsevišķa veidlapa, kas paredzēta neaizsargātu personu identificēšanai. Sociālās labklājības dienests pastāvīgi veic bērna interešu izvērtēšanu, līdz bērns ir sasniedzis 18 gadu vecumu.

LV bērna intereses tiek ņemtas vērā visā patvēruma procedūrā, dažādos gadījumos novērojot bērnu un sazinoties ar viņu.

NO Imigrācijas direktorāta veiktais bērna interešu izvērtējums nosaka, ka bērnam tiek dota iespēja izteikt savu viedokli jautājumos, kas attiecas uz viņu.

Drošība

Visā patvēruma procedūrā bērni ir jāaizsargā no jebkāda veida vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas, nevērības un ekspluatācijas. Lai nodrošinātu bērna drošību visu patvēruma procedūru laikā, patvēruma procedūras darbiniekiem ir jāapsver un jāpievērš uzmanība neaizsargātības un risku indikatoriem (skatīt sadaļu "Neaizsargātība un riska faktori").

Būtu jāapkopo informācija par bērna labklājību un visiem aizsardzības vai drošības apsvērumiem. Šīs informācijas apkopošana un pienācīga nozīmīguma piešķiršana tai var dot ieguldījumu bērna interešu aizsardzībā, piemēram, pasargāt viņu no nonākšanas tādu personu varā, kas viņu ļaunprātīgi izmantojušas, kaitējušas viņam vai pakļāvušas cilvēku tirdzniecībai, kā arī pasargāt no saskares ar šādām personām. Atbildīgajai amatpersonai būtu jābūt uzmanīgai attiecībā uz informācijas avotu un tā nozīmīgumu, jo ļoti daudz kas būs atkarīgs no individuāliem apstākļiem lietā.

Kvalificēts personāls

Patvēruma procedūrā iesaistītajiem darbiniekiem, kas strādā ar bērniem, būtu jābūt **kvalificētiem, pieredzējušiem darbā ar bērniem un atbilstoši apmācītiem**. Lēmumi par bērna pieteikumu starptautiskajai aizsardzībai ir jāpieņem kompetentai iestādei, kas ir pilnībā pārbaudīta attiecībā

uz visiem juridiskajiem instrumentiem, kas saistīti ar bērnu tiesībām, cilvēku tirdzniecību un citiem atbilstošajiem aizsardzības jautājumiem.

Darbinieki, kas ar bērnu strādā tieši, būtu jāapmāca **bērnām labvēlīgu interviju metožu** izmantošanā ⁽⁵⁶⁾. ES + valstīm būtu jānodrošina apmācīti, kvalificēti un attiecīgajā jomā specializējušies darbinieki, kas strādā ar bērnu lietām, un jānodrošina pastāvīgas kvalifikācijas uzlabošanas iespējas darbiniekiem. Arī tulki būtu jāapmāca tulkošanā bērniem un jāiepazīstina ar tulkošanas specifiku bērniem.

Pieteikšanās starptautiskajai aizsardzībai

Bērnām būtu jāsniedz palīdzība, lai viņš pieņemtu pamatotu lēmumu pieteikties starptautiskās aizsardzības saņemšanai. Patvēruma pieprasīšana ir katra bērna pamattiesība, un tās izmantošanu nevar pakļaut iestāžu iepriekšējai izvērtēšanai. Būtu jāuzzina bērna viedoklis par pieteikšanos starptautiskajai aizsardzībai. Tas būtu jāņem vērā atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei.

Pēc tam, kad pieteikums jau ir iesniegts, bērns/pārstāvis var nolemt atsaukt to, ja pastāv citi juridiski risinājumi, kas labāk atbilst konkrētā bērna interesēm, un pieteikšanās vai iespējamās sekas bērna atzīšanai par bēgļi var attiecīgajā laika brīdī nebūt bērna interesēs.

Ja bērns saprot, ka viņa viedoklis tiek ņemts vērā, viņš varētu izrādīt lielāku vēlmi sadarboties, kas savukārt labvēlīgi ietekmēs procedūras norisi.

Reģistrācija

Procesuālās garantijas bērniem būtu jāpiemēro no tā brīža, kad bērns ir identificēts. Daudzas procesuālās garantijas, kas ir tikai patvēruma procedūrā, var jau piemērot pieteikuma sagatavošanā no brīža, kad bērns tiek uzskatīts par pieteikuma iesniedzēju. Reģistrējot pieteikuma iesniegšanu, būtu jāapkopo informācija, tostarp bērna bioloģiskie dati, saikne ar ģimeni un kontaktpersonas, kā arī pašreizējā bērna un ģimenes kontaktinformācija.

Eurodac regula uzliek dalībvalstīm pienākumu paņemt to starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzēju pirkstu nospiedumus, kas ir vecāki par 14 gadiem ⁽⁵⁷⁾. Vecuma noteikšana šādam nolūkam nebūtu jāveic sistemātiski ⁽⁵⁸⁾. Gluži pretēji, pieņemot bērna vecumu, plaši būtu jāizmanto princips par priekšrocības došanu šaubu gadījumā. Vecuma noteikšana būtu jāveic tikai tad, ja pastāv nopietnas šaubas par to, vai attiecīgā persona ir bērns.

Prioritātes noteikšana/procedūras garuma pielāgošana

Patvēruma procedūras bērniem būtu jāveic ar augstu prioritāti. Bērnu pieteikumi ir jāidentificē; būtu jānodrošina, ka tiem pieteikumiem, saistībā ar kuriem pastāv bažas par aizsardzību, uz izskatīšanu nebūtu ilgi jāgaida vai to izskatīšana netiktu atlikta ⁽⁵⁹⁾. Saistībā ar bērna pieteikuma izskatīšanu ir svarīgi pielāgot procedūras ilgumu: bērnu interesēs varētu būt prioritātes noteikšana viņu pieteikumam. Citos gadījumos viņu interesēs varētu būt vēlams atpūtas un atveseļošanās periods pirms pieteikuma izskatīšanas turpināšanas. Būtu jāsamazina laiks līdz bērna pieteikuma izskatīšanas sākšanai patvēruma procedūrā.

⁽⁵⁶⁾ EASO apmācības modulis "Bērnu intervēšana" ir interaktīvs modulis amatpersonām, kas strādā ar patvēruma lietām, tā mērķis ir uzlabot zināšanas un prasmes bērnu intervēšanā, ņemot vērā bērna vecumu un brieduma pakāpi, kultūras atšķirības un traumu un/vai stresa ietekmi. Plašāka informācija par EASO mācību plānu un moduli ir pieejama [šeit](#).

⁽⁵⁷⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija [Regula \(ES\) Nr. 603/2013](#) par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas *Eurodac* izveidi, lai efektīvi piemērotu Regulu (ES) [2013] OV L 180/1. Jānorāda, ka pašreizējais priekšlikums pārskatīt *Eurodac* regulu paredz vecuma samazināšanu līdz 6 gadu vecumam.

⁽⁵⁸⁾ Plašāku informāciju skatīt *EASO Praktiskajā rokasgrāmātā par vecuma noteikšanu*, 2018.

⁽⁵⁹⁾ Programma "Nošķirti bērni Eiropā", *Paraugprakses apraksts*, 2010, 34. lpp.

Atbrīvojums no robežprocedūrām/paātrinātajām/operatīvajām procedūrām

Bērns būtu jāatbrīvo no robežprocedūrām, paātrinātajām un operatīvajām procedūrām, ja nevar nodrošināt piemērotu atbalstu, kas saistībā ar šīm procedūrām ir nepieciešams bērniem ⁽⁶⁰⁾. Ja bērnam ir nepieciešams atpūtas vai atveseļošanās periods, tas būtu jānodrošina. ES + valstīm būtu jāturpina ieviest mehānismi, kas ļautu reaģēt ārkārtas situācijās, kad varētu būt nepieciešams nogādāt bērnu/ bērnus uz drošāku vietu.

Juridiskās pārstāvības nodrošināšana

Ja bērnam ir nepieciešams iecelt aizbildni/pārstāvi, starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšana nebūtu jāveic, pirms tiek iecelts aizbildnis/pārstāvis, kam būtu arī jāpalīdz iesniegt pieteikums.

Neatkarīgs un kvalificēts aizbildnis/pārstāvis būtu jāieceļ, tiklīdz tas ir iespējams kā viena no garantijām, kas paredzēta nepavadītajiem un nošķirtajiem bērniem. Aizbildnim būtu jāatbilst vairākiem kritērijiem, t. i., piemēram, pieredze darbā ar jauniem cilvēkiem, pietiekamas iespējas kopā ar pieredzi bērniem specifiskās aizsardzības vajadzību nodrošināšanā. Būtiski, lai bērnam visas patvēruma procedūras laikā tiktu nodrošināts ieceltā aizbildņa/pārstāvja atbalsts ⁽⁶¹⁾, kā arī iespēja izmantot juridisku palīdzību un konsultācijas.

Ir svarīgi nodrošināt aizbildņu/pārstāvju iecelšanas nepārtrauktību un noteikt maksimālo bērnu skaitu, ko viņi vienlaikus var pārstāvēt.

Piemēri no prakses

BE tiesa izlemj, vai bērnu pavadošo pieaugušo var iecelt par bērna civilo aizbildni, kad ir beigušās procedūras saistībā ar atļaujas iegūšanu palikšanai Beļģijā. Patvēruma procedūras laikā pavadošo pieaugušo nevar iecelt par bērna aizbildni.

IE tiek uzskatīts, ka valstī nonākuša nepavadīta bērna interesēs ir tas, ka viņam nekavējoties tiek piešķirts sociālais darbinieks, kas darbojas *in loco parentis* kā bērna aizbildnis.

Aizbildnim/pārstāvim būtu jābūt pilnībā informētam par procedūrām un jāsniedz piekrišana, ja tās atbilst bērna interesēm. Viņam būtu jāpiedalās visās intervijās, kas tiek veiktas ar bērnu, jo aizbildņa klātbūtne ir daļa no bērna tiesību garantijām, kas jāņem vērā intervijas laikā. Tomēr, ja ar bērniem kopā ir vecāki vai nošķirtiem bērniem aprūpētājs ir radnieks, bērna interesēs varētu būt tas, ka šīs personas nepiedalās intervijā (skatīt arī 3.6. punktu "Radnieka/pavadošā pieaugušā iecelšana par aprūpētāju/aizbildni").

Juridisku konsultāciju nodrošināšana

PPD pārstrādātajā versijā ir noteikts, ka dalībvalstis iecel pārstāvi, cik drīz vien iespējams ⁽⁶²⁾. PPD pārstrādātajā versijā pirmajā instancē paredzēta arī bezmaksas juridiska un procesuāla informācija pēc pieteikuma iesniegšanas pieprasījuma. Bērnam būtu jānodrošina iespēja izmantot **juridiskus padomus un konsultācijas**. Laba prakse ir nodrošināt, lai bērnam visos patvēruma procedūras posmos būtu piekļuve bezmaksas juridiskās palīdzības pakalpojumiem.

Bērna juridiskajam konsultantam būtu jānodrošina arī iespēja apmeklēt visas intervijas ar bērnu. Vispārīgi bērns intervijās būtu jāpavada, izņemot, ja viņš to nevēlas un viņa lūgumu ir iespējams izpildīt. Ņemot vērā nozīmīgās funkcijas, ko veic juridiskais konsultants un/vai pārstāvis, būtu jālemj par to, kā klātbūtne būtu bērna interesēs.

⁽⁶⁰⁾ Skatīt pārstrādātās PPD 24. panta 3. punktu.

⁽⁶¹⁾ Dažās dalībvalstīs tas varētu ietvert tikai juridisku un garīgu/morālu atbalstu. Atkarībā no dalībvalsts pārstāvja uzdevums var nebūt nodrošināt sociālu atbalstu (t. i., atšķirībā no aprūpētāja), taču viņam ir jābūt juridiskajam pārstāvim.

⁽⁶²⁾ Pārstrādātās PPD 25. panta 1. punkta a) apakšpunkts.

Informācijas sniegšana un tulkošana

Būtu jānodrošina procesuālās garantijas, kas ļautu bērnam piedalīties patvēruma procesā, pilnībā saprast to un saņemt informāciju par procesu un tā sekām **bērnām piemērotā veidā, ņemot vērā bērna dzimumu un vecumu un bērnam saprotamā valodā**, lai bērns varētu izteikt savu viedokli, vēlmes un uzskatus, uzdot jautājumus un pieņemt pamatotu lēmumu attiecībā uz procesu.

Bērnām būtu savlaicīgi jānodrošina informācija, **tulka pakalpojumi** un materiāli, kuros skaidrotas patvēruma procedūras, un bērnam būtu jābūt iespējai pārskatīt šo informāciju visā procesa laikā. Ja iespējams, tulkam ir jābūt pieredzei tulkošanā bērniem. Visos neaizsargātības izvērtējumu posmos bērnam būtu jānodrošina atbilstoša palīdzība, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi. Bērnu nedrīkst atstāt bez **atbilstošas palīdzības**, kas jāsniedz aizbildnim/pārstāvim un citiem attiecīgajiem dalībniekiem, t. i., personālam, kas atbild par ikdienas aprūpes pasākumiem.

Bērna viedokļa uzklaušana un dalība

Bērnām ir tiesības izteikt savu viedokli un uzskatus personīgi vai ar aizbildņa/pārstāvja starpniecību. Bērna interešu izvērtēšanas ietvaros bērns ir jāintervē/jāuzklau, ja tas iespējams un ieteicams konkrētajos apstākļos (t. i., bērni ar invaliditāti, bērni, kas nespēj sazināties). Lemjot par to, vai un kā intervēt bērnu patvēruma procedūrā, būtu jāņem vērā bērna intereses. Šajā rokasgrāmatā uzsvērtās procesuālās garantijas attiecas uz jebkuru interviju ar bērnu, arī uz personisku interviju saistībā ar starptautisko aizsardzību.

Bērna viedokļa uzklaušana un tā nozīmīgums

- a) Lai veicinātu bērna uzticēšanos, visas intervijas vienmēr būtu jāveic drošā, pārlicinošā, ērtā un bērnam piemērotā vidē atbilstošās vietās.
- b) Būtu jāapsver intervijas ilgums, jānovērš atkārtotas intervijas un jāizvērtē interviju neveikšana atbilstoši bērna interesēm un viņa apstākļiem.
- c) Bērnām būtu jājūtas brīvi. Kompetentajai amatpersonai un tulkam būtu jāveido pēc iespējas neformālāki apstākļi.
- d) Informācija būtu jāsniedz tieši un skaidri. Jāpārbauda, vai bērns to ir sapratis.
- e) Ja iespējams, jājautā bērnam, vai viņš vēlas, lai darbinieks un tulks būtu sieviete vai vīrietis. Bērns, piemēram, zēns, kuru seksuāli izmantojis vīrietis, var izvēlēties pretējā dzimuma personu, ņemot vērā savu līdzšinējo pieredzi.
- f) Pieredzējušiem intervētājiem būtu jāizmanto alternatīvas intervēšanas metodes un, ja nepieciešams, piemēram, traumas, pēctraumatiskā stresa simptomu gadījumā, jānodrošina konsultācijas.
- g) Darbiniekiem un tulkotājiem jāievēro konfidencialitāte, kuras būtība un noteikumi būtu jāizskaidro arī bērnam.
- h) Bērns un aizbildnis būtu jāinformē par katras intervijas mērķi un personām, kurām būs pieejami intervijas materiāli.

Lai veicinātu bērna uzticēšanos, visas intervijas vienmēr būtu jāveic drošā, pārlicinošā, ērtā un bērnam piemērotā vidē atbilstošā vietā vai vietās.

Būtu jāapsver intervijas ilgums, jānovērš atkārtotas intervijas un jāizvērtē interviju neveikšana atbilstoši bērna interesēm un viņa apstākļiem (t. i., ja tās nav lietderīgas invaliditātes dēļ u. c. gadījumos). Personiska intervija saistībā ar starptautisko aizsardzību var nebūt nepieciešama, ja bērna vecāku dokumentos ir ietverta pietiekama informācija par viņu. Kā jau minēts, nevajadzētu lieki veikt vairākas intervijas ar bērnu, jo tas var radīt stresu un kavēt bērna interešu izvērtēšanu, jo neizbēgami rastos neatbilstības bērna stāstījumā. Ieteicams izvairīties no vairākām atsevišķām intervijām, kas saistītas ar īpašām procesuālām, uzņemšanas un citām vajadzībām.

Bērnām būtu jābūt brīvi. Ieteicams veikt sagatavošanās vizīti vietā, kur notiks intervijas saistībā ar starptautisko aizsardzību, izskaidrot bērnam procesu vai parādīt intervijas telpas video, jo tas var nomierināt bērnu un nodrošināt efektīvu līdzdalību. Atbildīgajai amatpersonai un tulkam būtu jāveido pēc iespējas neformālāki apstākļi. Informācija būtu jāsniedz tieši un skaidri. Jāpārbauda, vai bērns saprot notiekošo, jo daži bērni varētu neuzdrošināties uzdot jautājumus vecuma, kultūras tradīciju vai psiholoģiskā stāvokļa dēļ.

Ja iespējams, bērnam būtu jāpajautā, vai viņš dod priekšroku kāda dzimuma darbiniekam vai tulkam. Ņemot vērā savu līdzšinējo pieredzi, bērns, piemēram, zēns, kuru seksuāli izmantojis vīrietis, varētu izvēlēties, lai ar viņu strādā darbiniece un tulkojāja. Ja bērns ir cietis/cieš no traumas, viņš var nevēlēties paust savas jūtas vai viedokli. Pieredzējušiem intervētājiem būtu jāizmanto alternatīvas intervēšanas metodes un jānodrošina konsultācijas.

Intervētājam būtu jāfiksē visa intervija, jo īpaši, ja tajā atspoguļojas bērna vajadzības, jo ir svarīgi skaidri saprast, kāpēc tika pieņemti attiecīgie lēmumi vai sniegti konkrētie ieteikumi. Bērna intereses būtu jāņem vērā kā primārais apsvērums visaptverošā veidā visās intervijās, konstatējumos un ieteikumos vienmēr, kad tiek pieņemts lēmums, kas skar bērnu. Darbiniekiem un tulkotājiem ir jāievēro konfidencialitāte, kuras būtība un noteikumi būtu jāizskaidro arī bērnam. Bērns un aizbildnis/pārstāvis būtu jāinformē par katras intervijas mērķi un personām, kurām būs pieejami intervijas materiāli.

Bērna **viedoklis un uzskati būtu jāņem vērā** atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei ⁽⁶³⁾.

Piemēri no prakses

NO intervijas ar bērniem no septiņu gadu vecuma vai jaunākiem, ja viņi spēj izteikt savu viedokli, notiek bērna vecāku klātbūtnē.

DK bērna interešu izvērtējums parasti ir personiskās (starptautiskās aizsardzības) intervijas neatņemama daļa. Atsevišķa intervija par interesēm ir jāveic Dublinas III regulas nolūkā un pieņemot lēmumus par to, vai bērns ir vai nav uzskatāms par pavadītu.

SE tiek uzsvērts fakts, ka mazam bērnam, kas ir pieaugušā pavadībā, ir tādas pašas tiesības izteikt savu viedokli un uzskatus (ja viņš to vēlas) kā bērnam bez pavadības vai vecākam bērnam.

Bērna tiesības tikt uzklautam nebūtu jāattiecinā tikai uz interviju. Atbildīgajiem darbiniekiem būtu jāpievērš uzmanība bērna viedoklim, vajadzībām un uzskatiem arī ārpus intervijas.

Faktu konstatēšana

Ja iespējams atbildīgajai amatpersonai būtu aktīvi jāiegūst informācija no atbilstošajiem avotiem nolūkā pienācīgi izvērtēt bērna intereses patvēruma procedūrā. Pienācīgi ņemot vērā datu aizsardzības un konfidencialitātes prasības, būtu jāsazinās ar personām, kas ir informētas par bērna apstākļiem, piemēram, uzticības personām, aizbildni/pārstāvi, pašreizējo aprūpētāju, sociālajiem darbiniekiem uzņemšanas centrā, skolotāju un citām personām, ja tas nekaitē bērna drošībai un aizsardzībai. Tajā pašā laikā personām, kas strādā ar bērniem, jāapzinās, ka bērniem ir tiesības uz privātumu un uzturēt konfidencialas attiecības ar savu aizbildni, likumīgo pārstāvi un jebkuru citu aizstāvi.

Ja dalībnieki, kas ir informēti par bērna situāciju, tiek aicināti apmainīties ar informāciju ar patvēruma iestādēm, lai lemtu par patvēruma pieteikumu, viņiem ir jāvadās pēc bērna interesēm, jo tie ir atšķirīgi procesi ar dažādiem mērķiem.

Atbildīgajai amatpersonai būtu jānodrošina, ka visa attiecīgā informācija par bērnu ir pieejama iestādēm, kas atbild par lēmuma pieņemšanu par bērna interesēm konkrētā situācijā. Pirms ieteikuma vai lēmuma pieņemšanas būtu jāanalizē visi attiecīgie aspekti. Svarīgi ņemt vērā visus ar

⁽⁶³⁾ Mācīšanās no pieredzes tieslietu jomā, skatīt [FRA ziņojumu par bērniem labvēlīgu tiesu praksi](#).

kultūru un ģimeni saistītos apstākļus, kas saistīti ar bērna interesēm, neizdarot pieņēmumus par bērna stāvokli. Bērnam un/vai aizbildnim vienmēr būtu jādod iespēja sniegt sīkāku informāciju.

Bērna interešu dokumentēšana

Patvēruma iestādes darbiniekam, sākot darbu kādā bērna lietā, būtu jādokumentē vairāki jautājumi, kas būs svarīgi visā patvēruma procedūras laikā un ārpus tās. Visi BI procesa elementi būtu jāanalizē un jāaplūcina, lai tie pastāvīgi un konsekventi tiktu izvērtēti. Visi attiecīgie jautājumi būtu jādokumentē, piemēram, vispārējā lietu pārvaldības sistēmā, attiecīgajās datubāzēs, lietās kā ziņojumi, kas sagatavoti papīra formātā, vai izmantojot elektroniskas veidlapas un kontrolsarakstus.

Dokumentācijā būtu jāietver informācija par bērna ģimenes apstākļiem, attiecībām ar pašreizējo aprūpētāju, aizbildni/pārstāvi vai audžu ģimeni. Par nepavadītiem un nošķirti bērniem būtu jānorāda arī iemesli, kāpēc viņi ir nošķirti no ģimenes, ģimenes locekļu, māsu, brāļu vai radnieku atrašanās vieta, apsvērumi par sazināšanos ar ģimeni, kā arī attiecīgajos gadījumos jebkura iespējamā informācija saistībā ar Dublinas regulu. Būtu skaidri jānorāda, uz kāda pamata ir veikts ieteikums gadījumos, kad kontaktēšanās atsākšana ar ģimeni tiek uzskatīta bērnam un ģimenei droša, kā arī bērna interesēs.

Izmantotā informācija, kā arī konstatējumi un ieteikumi būtu jādokumentē un jāpaziņo saskaņā ar datu aizsardzības noteikumiem ⁽⁶⁴⁾, lai uz tiem varētu atsaukties un īstenot tos. Jāatzīmē, ka atbildīgajiem darbiniekiem būtu jāizvērtē, vai ir jāizdara izņēmumi attiecībā uz vecāku tiesībām skatīt dokumentus vai konkrētu informāciju par viņu bērniem atkarībā no bērna vecuma un apstākļiem, piemēram, vardarbības, izmantošanas un citām problēmām.

Attiecībā uz piemērojamiem aizsardzības pasākumiem un garantijām ir svarīgi uzsvērt saikni starp pārstrādāto PPD un pārstrādāto USD. Viens no BI holistiskas izvērtēšanas aspektiem ir tāds, ka, veicot to agrīnā posmā, informācija un pierādījumi par iespējamām problēmām gan procedūras, gan uzņemšanas vajadzībām ir jāapkopo un jādokumentē.

Ģimenes vienotības respektēšana

Patvēruma procedūru laikā būtu jānodrošina, ka tiek respektēts ģimenes vienotības jēdziens, ja vien bažas par bērna labklājību vai drošību neliek rīkoties citādi. Bērnam būtu jādod iespēja sniegt papildu informāciju par savu lietu, piemēram, par jebkuru jaunu kontaktu ar ģimenes locekļiem vai radniekiem vai par ģimenes locekļu vai radnieku tūlītēju ierašanos citā ES + valstī ⁽⁶⁵⁾. Šī informācija būtu pienācīgi jāizvērtē. Lai noteiktu iespējamus riskus nošķirti bērniem, jāpārbauda un jāizvērtē viņu (ģimenes) saiknes.

Vienu vecāku bērnus pēc iespējas atstāj kopā, ņemot vērā attiecīgā bērna intereses un sevišķi bērna vecumu un brieduma pakāpi. Nepavadītu bērnu dzīvesvietas maiņas ierobežo līdz minimumam.

Bērna pieteikuma izvērtēšana

Izvērtējot starptautiskās aizsardzības pieteikumu pēc būtības, pienācīga uzmanība jāpievērš paaugstinātajiem riska faktoriem, kuriem ir pakļauti bērni, un tieši ar bērniem saistītiem vajāšanas veidiem vai smagu kaitējumu ⁽⁶⁶⁾ (piemēram, nepilngadīgu personu rekrutēšanu bruņotajos spēkos, bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un/vai bērna īpašo tiesību pārkāpumi, kaitīgas tradicionālas paražas).

⁽⁶⁴⁾ Pilnībā ievērojot tiesības uz privātumu un datu aizsardzības standartus un stingri piemērojot atbilstošus noteikumus par datu vākšanu, izmantošanu, glabāšanu un piekļuvi tiem.

⁽⁶⁵⁾ Skatīt prasības ģimenes locekļu meklēšanai pārstrādātās USD 24. panta 3. punktā.

⁽⁶⁶⁾ UNHCR, *Vadlīnijas par starptautisko aizsardzību Nr. 8. Bērna patvēruma pieprasījumi saskaņā ar 1951. gada Konvencijas 1. panta A punkta 2. apakšpunktu un 1. panta F punktu un/vai 1967. gada Protokolu par bēgļa statusu*, 2009. gada 22. decembris, HCR/GIP/09/08.

Apsverot iekšējās aizsardzības iespēju (pārstrādātās KD 25. un 27. apsvērumi, 8. pants), izmeklēšanas gaitā būtu tieši jāņem vērā bērna intereses.

Svarīgi ņemt vērā, ka bērnu laika uztvere attiecībā un pagātnes pieredzi atšķiras no pieaugušo laika uztveres, un viņu stāstījums varētu būt neskaids. Tas var ļoti ietekmēt starptautiskās aizsardzības nepieciešamības izvērtēšanu.

Pārbaudot nepavadīta vai nošķirta bērna aizsardzības vajadzības, var būt nepieciešams piešķirt lielāku nozīmi noteiktiem objektīviem faktoriem, kad tiek izvērtētas pamatotas bailes no vajāšanas un/vai reāls nopietna kaitējuma risks. Izvērtējot starptautiskās aizsardzības nepieciešamību nepavadītiem uz nošķirtiem bērniem, būtu jāpiemēro priekšrocība šaubu gadījumā ⁽⁶⁷⁾.

Ieteikumi par bērna interesēm

Kompetentajām iestādēm ir jāņem vērā informācija, kas iegūta to interviju laikā, kas ir veiktas ar bērnu un pieaugušajiem un/vai ģimenes locekļiem, kas viņu pavada, kā arī visa atbilstošā informācija bērna lietā.

Jebkurā rakstiskā rekomendācijā būtu **jāizskaidro un jāpamato** tas, ka bērna intereses tika ņemtas vērā kā primārais apsvērumi. Jebkurā ieteikumā būtu skaidri jānorāda, kā tas ir sasniegts. Būtu jānosaka skaidras standarta darbības procedūras attiecībā uz to, kā ieteikumi tiek īstenoti un kas tos īsteno, tostarp noteikumi par šo ieteikumu īstenošanas novērtējumu, saskaņā ar ko BI izvērtēšanas procesā var iekļaut jebkuras nepieciešamās izmaiņas. Valstu līmenī dažādu ieteikumu īstenošanā tiks iesaistīti dažādi dalībnieki.

Bērns būtu jāinformē par BA iestādes ieteikumu par bērna interesēm atsevišķi no lēmuma par starptautiskās aizsardzības pieteikumu. Bērnam būtu arī jāsniedz paskaidrojums par to, ko šis ieteikums nozīmē praktiski. Vajadzētu būt iespējai pārskatīt vai pārstrādāt ieteikumus attiecībā uz bērniem.

Tiesiskās aizsardzības līdzeklis

Bērnam un aizbildnim/pārstāvim būtu jāsaņem pienācīgs skaidrojums par visiem **lēmumiem**, kas skar bērnu, tostarp **skaidrojums** par rezultātiem un to **pamatojumu**.

Tas ļaus jēgpilni īstenot bērna tiesības uz tiesiskās aizsardzības līdzekli. Šīs tiesības būtu jāizmanto atbilstoši **šim skaidrajam juridiskajam pamatojumam**.

Būtu arī jānodrošina vienlīdzīga tiesu pieejamība, ļaujot bērnam un/vai pārstāvim efektīvi piekļūt bērniem piemērotam procesuālajam tiesiskās aizsardzības līdzeklim (*).

(*) Papildinformāciju par bērnam piemērotām juridiskajām procedūram skatīt: FRA, *Bērniem piemērota tiesvedība — bērnu, kas tiesvedībā iesaistīti kā upuri, liecinieki vai dalībnieki, perspektīva un pieredze deviņās ES dalībvalstīs*, 2017.

Neieviesti aizsardzības pasākumi

Ja nav ieviesti daži no iepriekš minētajiem aizsardzības pasākumiem, starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšana varētu būt jāatliek. Tas būtu jāizvērtē atkarībā no tā, kāda aizsardzības pasākuma trūkst. Tas nedrīkstētu novest pie mērķtiecīgas un nevajadzīgas pieteikuma apstrādes kavēšanās. Ja aizsardzības pasākums ir patvēruma iestādes kompetencē, atbildīgajai amatpersonai lieta būtu jāizskata iekšēji. Ja par aizsardzības pasākuma nodrošināšanu ir atbildīga cita iestāde vai izraudzītā puse, tad patvēruma iestāde koordinēs darbu ar šo pusi, lai nodrošinātu trūkstošā aizsardzības pasākuma ieviešanu. Izskatīšana būtu attiecīgi jādokumentē. Būtu skaidri jāsadala pienākumi/atbildība.

(67) Programma "Nošķirti bērni Eiropā", *Paraugprakses apraksts*, 2010, 36. lpp.

3. Bērna interešu īstenošana praksē

3.1. Sadarbība ar bērnu aizsardzības dienestiem

Sadarbība ar BA dienestiem ir obligāta visā procedūras laikā. BA iestādēm jāinformē patvēruma iestādes par gadījumiem, kad bērns ir nonācis nelabvēlīgā situācijā. Kopumā ES + valstīs patvēruma iestādēm nav automātiskas piekļuves bērna interešu izvērtējumam, ko veikušas BA iestādes. Konfidencialitātes apsvērumu un stingru datu aizsardzības noteikumu dēļ BA un patvēruma iestādes, iespējams, nevar apmainīties ar datiem vai informāciju. Dažos gadījumos valstu patvēruma biroji varētu pat nezināt, vai BA iestādes ir iesaistītas bērna lietā, un otrādi.

Ir jānodrošina, lai starptautiskās aizsardzības sistēmas sazinātos ar valstu BA sistēmām/izskatīšanas mehānismiem un būtu ar tiem saistītas. Būtu jāizstrādā saskaņoti protokoli un standarta darba procedūras, iesaistot BA valsts un nevalstiskos dalībniekus, iestādes un pakalpojumu sniedzējus, lai padarītu šo saikni efektīvāku. Attiecībā uz bērniem, kuri meklē patvērumu, BA pakalpojumu iesaiste izskatīšanas mehānismos pašlaik ir ierobežota, un tā būtu jāpastiprina un jānodrošina. Ja informācijas apmaiņas sistēmas nav, visām attiecīgajām ieinteresētajām personām centrālajā un vietējā līmenī būtu vismaz regulāri jātiekas. Katrā atsevišķā gadījumā būtu skaidri jānorāda, kura iestāde ir atbildīga par aizbildņa/aprūpētāja iecelšanu, konsultāciju sniegšanu, bērna labklājību un juridisko statusu, lai nerastos nepilnības aizsardzībā, jo iestādes var uzskatīt, ka par noteiktiem bērna lietas aspektiem atbild kāda cita iestāde.

Lai nodrošinātu 3. sadaļā minēto aizsardzības pasākumu īstenošanu, patvēruma iestādei būtu jākoordinē un jāsadarbjas ar BA iestādēm/aizbildņiem/citām attiecīgajām iestādēm, lai garantētu, ka nepieciešamā informācija ir kopīga un pieejama, kā arī tiek izmantota katra atsevišķa bērna labā. Tas būtu jā dara, pienācīgi ievērojot datu aizsardzības/konfidencialitātes prasības. Būtu jāsaņem bērna piekrišana informācijas apmaiņai.

Piekļuves nodrošināšana citām tiesībām

Attiecīgajām iestādēm (uzņemšanas iestādēm, ministrijām, BA dalībniekiem) katrā ES + valstī būtu arī jānodrošina bērnam piekļuve **skološanai un izglītībai** saskaņā ar USD 14. pantu (arī CRC 28. pantu), piekļuve **veselības aprūpei** saskaņā ar USD 19. pantu (arī CRC 24. pantu) un pienācīga **izmitināšana**.

3.2. Procesuālo garantiju ieviešana

Jāņem vērā, ka darbību posmi ES + valstīs atšķiras. Tālāk tabulā netiek ieteikta darbību secība, bet gan drīzāk metode. Tajā aprakstīts, kā pārbaudīt, vai tiek īstenotas piemērojamās garantijas un aizsardzības pasākumi bērna interešu ievērošanai, un tas, ko atbildīgajiem darbiniekiem vajadzētu darīt, lai ieviestu aizsardzības pasākumus. KontROLSaraksta izmantošana būtu jāsāk jau agrīnā patvēruma procedūras posmā.

Dažādi dalībnieki varētu kopīgi strādāt ar kontROLSarakstu kā aktuālu dokumentu, ko aizpilda attiecīgās iestādes, kuras atbild par konkrētu darbību veikšanu. Piemēram, “bērnam ir pieejama juridiskā palīdzība” — to var apstiprināt bērna juridiskais pārstāvis, iekļaujot arī informāciju attiecībā uz juridiskajām konsultācijām, ko likumīgais pārstāvis ir sniedzis bērnam.

Procesuālās garantijas un aizsardzības pasākumi	Patvēruma iestādes saistītās darbības
Bērna drošība tiek nodrošināta visā procesā	Pārbaudīt un apstiprināt, vai bērns patvēruma procedūras laikā/ dzīvesvietā nav pakļauts medicīniska rakstura ārkārtas situācijām un/ vai nopietniem draudiem viņa drošībai un fiziskajai veselībai, tostarp jebkāda veida vardarbībai, atstāšanai novārtā un izmantošanai.
Bērnam ir pieejamas bērniem piemērotas procedūras, ko veic kvalificēti un apmācīti profesionāļi	Pārbaudīt un apstiprināt, vai intervijās un bērna lietas izskatīšanā ir iesaistītas tikai kvalificētas un atbilstoši apmācītas amatpersonas.
Ir veikta prioritāra pārbaude	Izskatīt bērna lietas izskatīšanas grafiku un dokumentus un nodrošināt, ka lietai ir pienācīgi noteikta prioritāte, bērnam ir piešķirts atbrīvojums no robežprocedūrām un paātrinātajām procedūrām un, ja nepieciešams, ir nodrošināts atbilstošs atpūtas un atveseļošanās periods.
Bērnam ir piekļuve kvalificētam, neatkarīgam aizbildnim/pārstāvim	Pārbaudīt, kad bērnam tika iecelts aizbildnis/pārstāvis un vai viņš ir bijis iesaistīts visos ar bērnu saistītajos procesa posmos, tostarp piedalījies intervijā. Būtu vēlams ieviest sistēmu aizbildņa/pārstāvja darba pārraudzīšanai.
Bērnam ir pieejama juridiskā palīdzība/konsultācijas	Pārbaudīt un apstiprināt, vai bērnam ir bijusi un joprojām ir savlaicīga piekļuve juridiskiem padomiem un konsultācijām. Svarīgi, lai tie tiktu nodrošināti savlaicīgi, t. i., juridiski padomi agrīnā posmā, klātbūtnē intervijā, kā arī padomi pārsūdzības posmā.
Bērnam visā procesa laikā ir pieejami mutiskās tulkošanas pakalpojumi	Pārbaudīt, vai bērnam ir pieejami mutiskās tulkošanas pakalpojumi valodā, kuru viņš saprot. Tulkam vajadzētu būt apmācītam mutiskajā tulkošanā bērniem un jāizmanto bērnam piemērota valoda. Ja tulkam nav īpaši apmācīts strādāt ar bērniem, nodrošināt atbilstošu sagatavošanās tikšanos, lai tulkam saprastu, kāda veida valoda tiks izmantota, jautājumu veidu un to, ka nepieciešams lietot vienkāršu valodu. Bērnam ir iespēja iesniegt sūdzību par problēmām, kas saistītas ar mutiskās tulkošanas un rakstisko tulkojumu kvalitāti vai neitralitāti. Mutiskās tulkošanas problēmas tiek reģistrētas un uzraudzītas. Pārbaudīt un apstiprināt, vai tika nodrošināta saziņa pirms intervijas un vai intervijas kārtība ir atbilstoša.
Bērns izprot un ir pienācīgi un savlaicīgi informēts par patvēruma procesu vecumam atbilstošā veidā un bērnam saprotamā valodā	Pārbaudīt un apstiprināt, vai bērns ir saņēmis bērniem atbilstošu informāciju par patvēruma procesiem un vai informācija ir sniegta veidā, kas atbilst bērna dzimumam un kultūras apstākļiem. Pārbaudīt, vai bērns ir izpratis informāciju un vai informācijas sniegšanas veids ir uzskatāms par piemērotu un bērnam atbilstošu. Bērnam dod iespēju uzdot jautājumus. Bērnam lūdz paskaidrot, ko viņš ir sapratis, un apstiprināt, labot vai papildināt informāciju pēc vajadzības.
Bērna viedoklis tika uzklauts un novērtēts atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei	Pārbaudīt un apstiprināt, vai visās intervijās ar bērnu tika iekļauti jautājumi par to, kā bērns jūtas un ko domā par apstākļiem, kādos nonācis, kā arī intervijā pārrunātajām tēmām. Jāizpēta un jādokumentē bērna brieduma pakāpe un esošais vai nepieciešamais atbalsts, lai bērns varētu izteikt savu viedokli. Jāuzklausa bērna viedoklis/vēlme par to, vai viņš vēlas palikt valstī, pārcelties uz citu valsti utt., kā arī viedokļa/vēlmes iemesli.
Apzinātas un risinātas bērna īpašās vajadzības un novērsta neaizsargātība	Pārbaudīt un apstiprināt, vai veikts īpašo vajadzību izvērtējums un uzdoti attiecīgie jautājumi intervijās ar bērnu, lai identificētu un risinātu iespējamās īpašās vajadzības, novērstu neaizsargātību vai riskus, tostarp izmantošanu. Piemēram, tas varētu cita starpā ietvert jautājumus par bērna pieredzi atgriežoties mājās, ceļojuma laikā vai nometnē, veselības aspektus, attiecības ar pavadošo ģimeni un/vai aprūpētāju.

Procesuālās garantijas un aizsardzības pasākumi	Patvēruma iestādes saistītās darbības
Nošķirtiem bērniem ir apstiprināta ģimenes saikne ar aprūpētāju (ja piemērojams)	Pārbaudīt un apstiprināt, vai ģimenes saikne ir pārbaudīta un apliecināta dokumentācijā un/vai uzdotot attiecīgus jautājumus intervijas laikā, vai izmantojot citas piemērojamas bērna interesēm atbilstošas metodes, kā arī vai ir dokumentēti konstatējumi. Var būt gadījumi, kad nošķirta bērna interesēs ir neuzticēt atbildību par viņu kādam ar bērnu saistītam pieaugušajam. Šādos gadījumos jānodrošina, lai atbildība par bērnu netiktu uzticēta kādam ar viņu saistītam pieaugušajam, ja tas nav bērna interesēs.
Starptautiskās aizsardzības pieteikums tiek izvērtēts saskaņā ar bērna interesēm	Ņemt vērā iespaidu, kādu bērna vecums un iespējamās traumas un/vai psiholoģiskie apstākļi ir atstājuši uz atmiņu un spēju sniegt pilnīgu un saskaņotu informāciju un tādējādi arī uz pārbaudes laikā veiktā izvērtējuma ticamību.
INFORMĀCIJA, KAS JĀAPKOPO UN JĀDOKUMENTĒ ⁽⁶⁸⁾	
Personas dati un attiecīgā informācija ir apkopota	Nodrošināt, lai bērna personas informācija (tostarp jautājumi par identitāti un veselību) tiktu savākta bērnam piemērotā un neuzbāzīgā veidā. Ņemt vērā, ka jāpiemēro stingri noteikumi par privātumu. Dokumentēt bērna izglītības līmeni un interesi turpināt izglītību ⁽⁶⁹⁾ . Dokumentēt jebkādu papildu informāciju, kas var palīdzēt izvērtēt bērna intereses.
Apkopota informācija par bērna ģimeni, ja tā viņu pavada	Pārbaudīt un apstiprināt, vai ir uzdoti jautājumi un apkopotas atbildes par ģimenes locekļu un radnieku atrašanās vietu un ģimenes vēsturi.
Nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ir reģistrēta pēdējā saziņa ar zināmajiem ģimenes locekļiem, kontaktinformācija un iemesli nošķiršanai no ģimenes	Pārbaudīt un apstiprināt, vai pēdējā saziņa ar zināmajiem ģimenes locekļiem, kontaktinformācija un iemesli nošķiršanai no ģimenes ir apkopoti un reģistrēti. Pārbaudīt un apstiprināt, vai informācija par to, kā bērns tika nošķirts, ir noskaidrota un reģistrēta, ieskaitot arī ģimenes locekļu plānus doties uz Eiropu un viņu paredzēto galamērķi vai galamērķus. Ģimenes locekļi, iespējams, jau var uzturēties citā ES valstī.
Vajadzības gadījumā ģimenes locekļu meklēšana ir uzsākta tik drīz, cik iespējams	Pārbaudīt un apstiprināt, vai izvērtēts tas, ka ģimenes locekļu meklēšana ir bērna interesēs un droša attiecīgajam bērnam un ģimenes locekļiem; ja tā ir, pārbaudīt un apstiprināt, vai ģimenes locekļu meklēšanu ir sākusi iestāde, kas atbildīga par ģimenes locekļu meklēšanu.
Iespējas apsvēršana par saziņas atjaunošanu ar ģimeni un/vai ģimenes atkalapvienošanos	Apstiprināt vai izvērtēt, vai ģimenes locekļu meklēšana, saziņas atjaunošana ar ģimeni vai/un ģimenes atkalapvienošanos ir bērna interesēs.
Vecuma noteikšana veikta bērnam drošā veidā un tikai gadījumos, kad tas bija nepieciešams	Ja ieteikta vecuma noteikšana, pārbaudīt un apstiprināt, vai vecuma noteikšana ir bērna interesēs un oficiāli pamatota. Skaidri jānorāda, kāpēc tā nepieciešama un kāda metodika ir bērna interesēs attiecībā uz veselību un cieņu. Tas atkarīgs no bērna individuālajiem apstākļiem un saistīts ar identificētajām bērna īpašajām vajadzībām un/vai īpašajām prasībām procedūrai. Liela nozīme ir arī aprūpes pasākumiem ⁽⁷⁰⁾ . Ja vecuma noteikšana jau ir veikta, pārbaudiet un apstipriniet, vai tā tika/tiek veikta daudzdisciplinārā un pēc iespējas neuzbāzīgā veidā un vai visā tās laikā ņemtas vērā bērna intereses. Visa informācija, kas apkopota vecuma noteikšanas laikā, jāietver lietā un atbilstoši jāizvērtē.
Apkopota informācija par bērna sociālo tīklu	Lai nodrošinātu bērna drošību, pārbaudīt, vai ir savākti dati par bērna saistību ar citiem, tostarp par sociālajiem tīkliem un saikni ar sabiedrību patvēruma valstī.

⁽⁶⁸⁾ Norādiet, kam jābūt dokumentu/elektroniskajā lietā pirms personiskās intervijas.

⁽⁶⁹⁾ Nodot to arī aprūpētājam/aizbildnim/pārstāvim izmantošanai audzināšanas vai skološanas nolūkā.

⁽⁷⁰⁾ Sīkāku informāciju skatīt: *EASO praktiskā rokasgrāmata par vecuma noteikšanu*, 2018.

Procesuālās garantijas un aizsardzības pasākumi	Patvēruma iestādes saistītās darbības
Apkopoti ekspertu atzinumi (ziņojumi u. c.)	Nodrošināt, lai pēc vajadzības tiktu iekļauti ekspertu ziņojumi (ziņojumi par medicīniskajiem jautājumiem, ziņojumi par neaizsargātību, policijas ziņojumi u. c.). Pārbaudīt un apstiprināt, vai pienācīga uzmanība tika/tiek pievērsta pierādījumiem par traumām un/vai psiholoģiskiem apstākļiem, t. i., pēctraumatiskā stresa sindromu.
Konstatētas un dokumentētas konkrētas problēmas (t. i., ļaunprātīga izmantošana, cilvēku tirdzniecība)	Nodrošināt, lai konstatētās problēmas (tostarp ļaunprātīga izmantošana, traumas, vardarbība, īpašas vajadzības/neaizsargātība, medicīniskās problēmas u. c.) tiktu apkopotas, dokumentētas un paziņotas citām atbildīgajām valsts iestādēm, kas aizsargā bērna tiesības. Tas attiecas arī uz bažām vai norādēm par to, ka bērns pakļauts lieliem riskiem saistībā ar cilvēku tirdzniecību vai cietis no tās, ka bērns ir ļaunprātīgi izmantots, cietis no nevērības vai vardarbības, kā arī uz noziegumu izdarītāju zināmo atrašanās vietu. Iekļaut informāciju par veselības problēmām, saistībā ar kurām ir nepieciešama īpaša veselības aprūpe, psihosociālā vai garīgās veselības aprūpe.
Rezultāts ir dokumentēts, pamatots un izsniegts	Nodrošināt, lai rakstisks, pamatots patvēruma piešķiršanas lēmums (kurā cita starpā izskaidrots, kā bērna intereses ir ņemtas vērā kā primārais apsvērumus) bērnam būtu izsniegts un mutiski paskaidrots bērnam vecumam atbilstošā veidā un bērnam saprotamā valodā.

3.3. Bērna individuālie apstākļi

Bērna apstākļi jāizvērtē atsevišķi, ņemot vērā katra bērna īpašos apstākļus. Šie apstākļi cita starpā ir bērna kultūras tradīcijas un pieredze, vecums un briedums, dzimums, dzimumidentitāte un/vai seksuālā orientācija, izglītības līmenis un iespējamā neaizsargātība, tostarp arī fiziskās un psiholoģiskās veselības problēmas un traumas^(?). Visiem par bērnu sagatavotajiem ziņojumiem, piemēram, ziņojumam par veselību, neaizsargātības izvērtējumam un jebkuriem citiem dokumentiem, kas pieejami jebkurā procesa posmā, jābūt dokumentētiem, piešķirot tiem pienācīgu nozīmību.

3.4. Iespējamie paaugstinātie riski un neaizsargātība

Svarīgi izpētīt un izvērtēt iespējamos riskus, tostarp slēptos riskus, ar kuriem bērns var saskarties. Šie riski jāreģistrē, norādot konkrētus konstatētos apsvērumus. Piemēram, tālāk norādītie apstākļi:

- bērns ir saskāries vai var saskarties ar ļaunprātīgu izmantošanu vai vardarbību;
- bērns ir CT upuris;
- bērnam ir īpašas medicīniskas vai psiholoģiskas vajadzības vai viņš ir kā citādi neaizsargāts;
- bērns nevar ceļot;
- bērns plāno bēguļot vai bēgt;
- citas bažas, ko radījis bērns, jebkura cita persona vai kas atzīmētas/dokumentētas interviju laikā vai ekspertu ziņojumos.

Šiem riskiem jābūt skaidri izklāstītiem, un BA iestādēm jāiekļauj plāns problēmu risināšanai, norādot gan īstermiņa, gan ilgtermiņa risinājumus, kā arī jāpārbauda tā īstenošana. Ja konstatēts, ka bērns ir neaizsargāts vai pakļauts riskam, jāinformē aizbildnis/pārstāvis un/vai jākonsultējas ar viņu.

Ja konstatēti riski vai neaizsargātība, ir jāizvērtē, vai bērnam nepieciešamas īpašas procesuālās garantijas un viņam jānodrošina atbalsts un/vai turpmāks patvēruma iestādes vai cita pakalpojuma sniedzēja vai iestādes, piemēram, uzņemšanas vai BA iestādes, izvērtējums, lai nodrošinātu bērna **drošību un labklājību**. Šāds atbalsts varētu būt speciālista konsultācija vai juridiska konsultācija. Piemēram,

^(?) Skatīt interešu aspektus, kas jāapsver: CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērumus būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts)*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14, sākot no 13. lpp.

atbilstošu aizsardzības mehānismu piemērošana bērniem, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, nodrošinot starptautiskās aizsardzības un cilvēku tirdzniecības novēršanas sistēmu sadarbību.

Attiecībā uz īpašām vajadzībām nepieciešamības gadījumā būtu jāsniedz palīdzība, piemēram, medicīniska vai psiholoģiska aprūpe un atbalsts vai materiāla palīdzība, t. i., bērniem ar invaliditāti. Nevajadzētu iekļaut secinājumus par bērna vai viņu pavadošo pieteikuma iesniedzēju veselības stāvokli, ja vien netiek pievienots medicīnisks ziņojums.

Lai nodrošinātu īpašo procesuālo garantiju īstenošanu visās patvēruma procedūrās, iespējams, būs nepieciešams ekspertu (mediķu, juristu) papildu izvērtējums. Piemēram, ekspertu vērtējums par vardarbību/ļauņprātīgu izmantošanu varētu pamatot īpašas palīdzības sniegšanu, lai novērstu to radītās traumas. Tas varētu ietvert, piemēram, palīdzības lūgšanu medicīnas vai citiem ekspertiem. Šādam nolūkam var būt nepieciešama arī bērna un/vai aizbildņa/pārstāvja piekrišana. Visām veiktajām darbībām jābūt bērna interesēs, un tās nedrīkst nevajadzīgi pagarināt patvēruma procedūru.

3.5. Dažādi procedūras veidi

Gadījumos, kad bērna lietas izskatīšanai piemērotas dažādas procedūras, jāizvērtē bērna intereses. Vajadzības gadījumā jānodrošina saskaņota darbība ar citām attiecīgajām iestādēm.

Dublinas regula

Dublinas III regulā ir paredzēti aizsardzības pasākumi nepavadītiem bērniem, apsverot, vai bērna nodošana citai dalībvalstij būtu bērna interesēs. Saskaņā ar Dublinas III regulu bērna interešu izvērtējumā jāiekļauj visi attiecīgie bērna interešu aspekti, un katram aspektam noteiktais nozīmīgums ir atkarīgs no tā saistības ar citiem aspektiem. Dublinas III regulas 6. panta 3. punktā ir norādīti vērā ņemamie aspekti (saraksts nav izsmeļošs): ģimenes atkalapvienošanās iespējas, bērna labklājība un sociālā attīstība, drošības apsvērumi, jo īpaši gadījumos, kad bērns pakļauts riskam kļūt par CT upuri, kā arī bērna uzskati saskaņā ar viņa vecumu un brieduma pakāpi, ieskaitot bērna izcelsmi.

Bērna intereses ir primārais apsvērumus visās darbībās, kas veiktas saskaņā ar Dublinas III regulu.

Paātrinātās un robežprocedūras

Pieņemot lēmumus saskaņā ar pārstrādātās PPD 24. panta 3. punkta otro rindkopu, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm. Patvēruma iestādes nepiemēro un nepārtrauc piemērot paātrināto procedūru vai robežprocedūru, ja pieteicējam, kam nepieciešamas īpašas procesuālās garantijas (piemēram, nepavadītiem vai nošķirtiņiem bērniem), nevar nodrošināt piemērotu atbalstu šo procedūru ietvaros.

Turklāt saskaņā ar pārstrādātās PPD 25. panta 6. punkta b) apakšpunktu paātrināto vai robežprocedūru nepavadītiem bērniem **var piemērot tikai tad**, ja:

- pieteikuma iesniedzējs nāk no drošas izcelsmes valsts;
- pieteikuma iesniedzējs ir iesniedzis turpmāku pieteikumu (kas nav nepieņemams);
- var uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzējs rada apdraudējumu valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai;
- ir piemērojams jēdziens “droša trešā valsts” (tikai robežprocedūrā);
- pieteikuma iesniedzējs ir iesniedzis viltotus dokumentus (tikai robežprocedūrā);
- pieteikuma iesniedzējs ļaunprātīgi iznīcinājis vai izmetis personu apliecinošu vai ceļošanas dokumentu (tikai robežprocedūrā).

Pēdējie divi iemesli piemērojami tikai atsevišķos gadījumos, ja ir nopietns pamats uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzējs cenšas slēpt būtiskus aspektus, kuru dēļ varētu pieņemt viņam nelabvēlīgu lēmumu, un ar noteikumu, ka pieteikuma iesniedzējam ir dotas visas iespējas pamatoti izklāstīt savas rīcības iemeslus.

Īstenojot koncepcijas par drošu izcelsmes valsti un drošu trešo valsti, dalībvalstīm jāņem vērā individuālie/īpašie apstākļi, kas vajadzības gadījumā ietver nepavadītu bērnu atbrīvošanu no pieteikuma. Robežprocedūra un paātrinātā procedūra nav paredzētas, lai kalpotu bērna interesēm. Gan robežprocedūrā, gan paātrinātajā procedūrā ir ierobežotas iespējas iegūt atbilstošu informāciju un konsultācijas, kā arī ir ierobežots laiks sagatavot bērna lietu.

Daudzi bērni ir spiesti uzrādīt viltotus dokumentus vai iznīcināt savus dokumentus, jo viņi baidās no negatīvām sekām, vai viņus to darīt piespiež kontrabandisti vai citi pieaugušie. Ja iepriekš minētie kritēriji netiek interpretēti, ņemot vērā bērna intereses, neaizsargātiem, nepavadītiem vai nošķirtiem bērniem var tikt piemērotas procedūras, kurās viņu tiesības uz informāciju, konsultācijām un laiku lietas sagatavošanai ir ierobežotas, iespējams, tādējādi radot aizsardzības riskus.

Citi procedūras veidi

Gadījumos, kad bērna interesēs ir citas procedūras un juridiskais statuss, nevis tikai starptautiskās aizsardzības pieprasīšana, piemēroti risinājumi būtu jāiesaka sadarbībā ar atbilstošajām iestādēm un iesaistot bērna aizbildni/pārstāvi saskaņā ar valstu tiesību aktiem un praksi. Risinājumi var ietvert bērna novirzīšanu uz procedūrām, kas īpaši paredzētas, piemēram, cilvēku tirdzniecības upuriem vai bezvalstniekiem, vai vienlaikus veicot vairākas juridiskās procedūras.

3.6. Radnieka/pavadošā pieaugušā iecelšana par aprūpētāju/aizbildni

Nošķirtā bērna aprūpētāja/aizbildņa ⁽⁷²⁾ loma ir svarīga bērna interešu atbalstīšanas procesā. Uzklusot bērna viedokli par kādu konkrētu jautājumu, ieteicams uzklusīt arī pavadošo pieaugušo viedokli, jo īpaši tad, ja viņi ir iecelti par aprūpētāju/aizbildni.

Arī nepavadīta bērna neatkarīgam aizbildnim, ko iecēlusi attiecīgā valsts iestāde vai tiesa, būtu jādod citas iespējas paust savu viedokli par bērna interesēm.

Nošķirtā bērna attiecības ar aprūpētāju/aizbildni arī jāizvērtē kā viens no bērna interešu saskaņošanas aspektiem. Pēdējais scenārijs attiecas galvenokārt uz nošķirtiem bērniem, ja pavadošais pieaugušais ir radnieks un viņu var iecelt par aprūpētāju/aizbildni. Lai noskaidrotu jautājumus, kas saistīti ar aizbildnību un/vai aprūpes pasākumiem, ir jāveic intervija ar radnieku vai pavadošo pieaugušo. Attiecības starp radnieku vai pavadošo pieaugušo un bērnu būtu jāizvērtē arī pirms aprūpētāja/aizbildņa iecelšanas. BA iestādēm jāizvērtē arī attiecības starp bērnu un viņa ģimenes locekļiem un jāņem vērā izvērtēšanas iznākums.

Visas bažas, kas saistītas ar aprūpes nodrošināšanu/pārstāvību, jāpārbauda sīkāk, pirms tiek noformulēts ieteikums par bērna interesēm. Ja pastāv bažas par attiecībām, būtu jāapsver, vai ir nepieciešama aprūpētāja/aizbildņa klātbūtne personiskā intervijā ar bērnu vai arī to vietā var piedalīties, piemēram, advokāts. Ja atbildīgā amatpersona pamana, ka bērns nav atbilstoši aprūpēts vai saskaras ar grūtībām attiecībās ar pašreizējo aprūpētāju, amatpersonai jānorāda uz šīm problēmām un jāziņo kompetentajām iestādēm, tostarp BA dalībniekiem.

⁽⁷²⁾ Fiziska persona no bērnam tuvu personu vidus/radnieks.

4. Bērnu neaizsargātība un riska rādītāji

Bērni, kas lūdz starptautisko aizsardzību, ir īpaši neaizsargātā situācijā. Ļoti svarīgi, lai atbildīgās amatpersonas spētu identificēt papildu neaizsargātības rādītājus un īpašas vajadzības, kā arī būtu gatavi atbilstoši rīkoties. Tie cita starpā var būt bērni, kas cietuši no cilvēku tirdzniecības vai pakļauti šādas vardarbības riskam, ir cietuši no smagas psiholoģiskas, fiziskas vai seksuālas un ar dzimumu saistītas vardarbības, tostarp SDZK/G, piespiedu un agrīnas laulības, fiziska un garīga kaitējuma un cita veida ļaunprātīgas izmantošanas vai ekspluatācijas, bērni, kas apgādā ģimeni, bērni bezvalstnieki, pusaudzes, kas ir mātes, bērni, kas bijuši bruņotu grupējumu sastāvā, bērni, kas cieš no smagām slimībām, bērni ar garīgās veselības problēmām utt.

Faktori, kas radījuši bērniem paaugstināta riska apstākļus, var būt gan riski, kas saistīti ar aizsardzību plašākā nozīmē, gan riski, kas izriet no individuālajiem apstākļiem, ņemot vērā vairāku riska faktoru kopējo ietekmi (..) ⁽⁷³⁾.

Ja šāds risks tiek identificēts, tās iestādes loma, kas apstrādā starptautiskās aizsardzības pieteikumu un nosūta bērnu uz iestādēm/organizācijām, kas veic nepieciešamās darbības un sniedz atbalstu, ir ļoti būtiska, jo īpaši gadījumos, kad pārstāvis/aizbildnis nav rīkojies. Patvēruma iestāde ir atbildīga par to, lai sadarbībā ar BA iestādēm identificētu riskam pakļauto bērnu un nodrošinātu nepieciešamā dalībnieka iesaistīšanos. Patvēruma iestādēm atsevišķi jāpārbauda riska rādītāji un bērna pieredze kā aspekti, kas papildina patvēruma prasības būtību (piemēram, tieši ar bērniem saistīti vajāšanas veidi, skatīt iepriekš sadaļā “Bērna pieteikuma izvērtēšana”).

NB: Bērni, kas pazūd, kļūst vēl neaizsargātāki. Jāizvērtē bērna nozušanas/pazušanas risks no mītnēm jebkāda iemesla dēļ, tostarp mēģinājums nokļūt citā ES + valstī. Šo risku var mazināt, pienācīgi informējot bērnu par patvēruma procedūrām un paredzamajiem termiņiem, regulāri sniedzot bērnam skaidru, saprotamu un vecumam atbilstošu informāciju, jo īpaši par neregulāru mēģinājumu aizceļot uz citu ES + valsti sekām un riskiem neatkarīgi no tā, vai tas darīts vienatnē vai ar kriminālo tīklu vai kontrabandistu atbalstu. Prioritātes noteikšanai lietai ir vēl viens veids, kā mazināt risku.

Vecāku pavadīti bērni

Patvēruma procedūrās nepavadīti un nošķirti bērni ir viegli identificējami kā riskam pakļauti, taču arī bērni, kurus pavada viņu vecāki, var būt pakļauti riskam. Šos riskus mēdz nenovērtēt vai atstāt bez ievērības. Bērna vajadzības jāņem vērā neatkarīgi no tā, vai bērns ir reģistrēts kā savu vecāku apgādājams. Gadījumos, kad bērna intereses un vecāku intereses ir pretrunīgas, daži no iepriekš aprakstītajiem drošības pasākumiem, piemēram, piekļuve neatkarīgam aizbildnim (aizbildniecības lietās), juridiskās konsultācijas un juridiskais konsultants, kļūst īpaši svarīgi pavadītam bērnam. Valsts patvēruma iestādei kopā ar BA dalībniekiem būtu jāizvērtē, vai bērns jāintervē juridiskā konsultanta klātbūtnē, nevis vecāku klātbūtnē, vai vecākiem jāsniedz piekļuve bērna lietai, kur tiek ietverta konfidenciāla informācija, un vai bērnam un vecākiem vajadzīgi atsevišķi lēmumi par pieteikumiem starptautiskās aizsardzības saņemšanai. Būtiski, lai bērna apgalvojumi netiktu izmantoti pret bērnu, izskatot viņa pieteikumu starptautiskās aizsardzības saņemšanai vai viņa vecāku lietu. Intervijas laikā bērns par to jāinformē un vēlreiz jāpārlicina. Uzmanība jāpievērš arī tad, kad bērna apgalvojumi tiek izmantoti pret vecākiem.

Piemēri no prakses

DK iesaka patvēruma iestādēm būt ļoti uzmanīgām, izmantojot bērna apgalvojumus vecāku lietā, ja tas negatīvi ietekmē lietu, jo īpaši, ja tās riskē radīt situāciju, kad vecāki var atriebties bērnam.

⁽⁷³⁾ UNHCR, *Secinājums Nr. 107 par riskam pakļautiem bērniem*, A/AC.96/10485, 2007. gada oktobris.

Tomēr Dānijas iestādes uzskata, ka bērna apgalvojumus var izmantot bērna lietā atkarībā no viņa vecuma un brieduma pakāpes, kā arī apstākļiem, kādos apgalvojumi izteikti.

Kopumā valsts patvēruma iestādei būtu jānodrošina, ka, izskatot šādu lietu, bērns netiek nostādīts tādā situācijā, kas varētu viņam kaitēt. Atkarībā no apstākļiem konfidenciāla informācija bez bērna piekrišanas nav jāsniedz vecākiem. Konstatējot ļaunprātīgas izmantošanas, nevērības un/vai izmantošanas pazīmes, atbildīgā amatpersona nodrošina, ka tiek informētas attiecīgās iestādes un bērns saņem palīdzību un aprūpi.

Nošķirti bērni

Nošķirti bērni ir neaizsargāti pret dažādiem riskiem, kas ietekmē viņu dzīvi, izdzīvošanu un attīstību, ir jāveic pasākumi, lai aizsargātu bērnus pret šiem riskiem ⁽⁷⁴⁾.

Nošķirti bērni var saskarties ar konkrētiem riskiem, kuru rezultātā viņi kļūst par pavadošo pieaugušo vai citu personu ļaunprātības upuriem. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad pieaugušais nespēj efektīvi rūpēties par bērnu, ļaunprātīgi izmanto vai atstāj viņu novārtā. Īpaši svarīgi ir pārbaudīt saistību un saikni starp bērnu un pieaugušo, lai nodrošinātu, ka šīs attiecības ir bērna interesēs. Rūpīgi jāizvērtē cilvēku tirdzniecības un/vai kontrabandas iespējamā ietekme uz bērna interesēm. Tajā pašā laikā bērnam var kaitēt saziņas liegšana ar pavadošo pieaugušo, kas var būt vienīgā bērna uzticības persona pārvietošanas situācijā. Tādēļ visi attiecīgie aspekti ir rūpīgi jāizvērtē, ņemot vērā bērna intereses. Bērni, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, var būt nošķirti no vecākiem, jo viņi ir bijuši pakļauti cilvēku tirdzniecībai vai arī pastāv risks, ka viņi varētu tikt pakļauti cilvēku tirdzniecībai ⁽⁷⁵⁾. Tas ir svarīgi saistībā ar drošības apsvērumiem, ja pastāv risks bērnam tikt pakļautam cilvēku tirdzniecībai.

Precēti bērni

Bērnu laulības ir tādas laulības, kad viens vai abi laulātie nav sasnieguši 18 gadu vecumu. Lai gan šī parādība var skart gan meitenes, gan zēnus, meitenes var piedzīvot īpaši nelabvēlīgas sekas. Precētam bērnam varētu būt daudz vecāks laulātais. Neaizsargātākas šādos gadījumos parasti ir meitenes. Precētas meitenes kļūst par grūtniecēm vēl pusaudža vecumā, tādējādi viņas riskē piedzīvot bīstamas grūtniecības un dzemdību sekas. Gan precētas meitenes, gan precēti zēni ir pakļauti riskam saslimt ar seksuāli transmisīvām slimībām, tostarp HIV, un viņi var piedzīvot intīmo attiecību partnera vardarbību.

CRC komiteja iesaka noteikt 18 gadu vecumu kā minimālo vecumu laulību noslēgšanai ar vecāku atļauju un bez tās gan meitenēm, gan zēniem ⁽⁷⁶⁾.

Eiropas Padome aicina dalībvalstis “noteikt vai palielināt minimālo likumā noteikto laulību vecumu sievietēm un vīriešiem līdz 18 gadiem” un mudina tās “atturēties no ārvalstīs noslēgtu piespiedu laulību un bērnu laulību atzīšanas, izņemot gadījumus, kad atzīšana būtu cietušo interesēs attiecībā uz laulības ietekmi, jo īpaši, lai nodrošinātu tiesības, kuras viņi nevar īstenot citādi” ⁽⁷⁷⁾.

Precētiem bērniem būtu jāgūst labums no tiesībām un īpašām procesuālajām garantijām saskaņā ar ES *acquis* patvēruma jomā. Saskaņā ar FRA veikto pārskatu visās dalībvalstīs minimālais vecums, kas nepieciešams, lai noslēgtu laulību, sakrīt ar pilngadības vecumu, un tas ir 18 gadi, izņemot **Skotiju**, kur laulības var noslēgt no 16 gadu vecuma, kas ir arī pilngadības vecums. Lielākajā daļā valstu tiesību akti paredz iespēju noslēgt laulību pirms pilngadības sasniegšanas ar vecāku un/vai tiesas vai administratīvas iestādes atļauju. Tikai **DK**, **DE**, **NL** un **SE** (kā arī **PL**, bet tikai attiecībā uz vīriešiem) nav iespējams

⁽⁷⁴⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6, 23.–24. punkts.

⁽⁷⁵⁾ FRA, *Rokasgrāmata par aizbildnības sistēmām bērniem, kas palikuši bez vecāku aprūpes Eiropas Savienībā, īpašu uzmanību pievēršot aizbildņu rīcībai, sastopoties ar bērnu tirdzniecību*, 2015. gada oktobris.

⁽⁷⁶⁾ CRC komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 4 (2003). Pusaudžu, veselība un attīstība Konvencijas par bērna tiesībām kontekstā*, 2003. gada 1. jūlijs, CRC/GC/2003/4.

⁽⁷⁷⁾ Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja, *Rezolūcija Nr. 1468 (2005) par piespiedu laulībām un bērnu laulībām*, 2005. gada 5. oktobris.

apprecēties pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas ⁽⁷⁸⁾. Saskaņā ar atbildēm uz EASO 2017. gada aptauju ⁽⁷⁹⁾ precēti bērni tiek uzskatīti par nepavadītiem bērniem šādās valstīs: **AT, BE, CH, CY, DE, EL, FI, LT, NL, NO, PL, SK un SE**. **EE, SI un ES** tā tiek uzskatīts, ja viņi ir jaunāki attiecīgi par 15 vai 16 gadiem.

Nepavadīta bērna definīcija patvēruma tiesību aktu kopumā (*acquis*) skaidri neizslēdz precētus bērnus ⁽⁸⁰⁾. Tādējādi, ja tiesību akti vai prakse attiecīgajā ES + valstī neatzīst laulību, precētais bērns jāuzskata par nepavadītu, un viņam jāizmanto īpašās procesuālās garantijas, kas pieejamas nepavadītiem bērniem saskaņā ar pārstrādāto PPD, vai pavadītu, ja bērnu pavada vecāki/likumīgs aizbildnis. Dalībvalstīs, kur tiek izmantots izcelsmes valstī, nevis dalībvalstī noteiktais laulības noslēgšanai ar piekrišanu nepieciešamais vecums, jāievieš īpaši aizsardzības pasākumi.

Vecuma grupā no 15 līdz 18 gadiem dalībvalstu tiesību akti un/vai prakse atšķiras attiecībā uz to, vai atzīt pilngadīgu laulāto par atbildīgu par nepilngadīgo laulāto. Lielākajā daļā dalībvalstu tiesību akti/prakse nepieļauj/neatzīst bērnu laulības. Ja nepilngadīgais laulātais ceļo tikai ar pilngadīgu laulāto bez vecāku/aizbildņa pavadības, precētais bērns būtu jāuzskata par “nepavadītu”.

Patvēruma procedūrās, ņemot vērā precēta bērna intereses kā primāro apsvērumu ⁽⁸¹⁾, attiecības starp bērnu un laulāto ir rūpīgi jāizvērtē, tostarp jāuzklausa bērns par to, kāda ir laulība, kā viņš vēlas turpināt — palikt kopā ar laulāto vai tikt šķirts.

Tā kā bērns nevar piekrist laulības noslēgšanai, to, vai palikšana kopā ar pieaugušu laulāto ir bērnam labvēlīga, būtu jānosaka sociālajam darbiniekam un/vai BA iestādēm, apsverot bērna aizsardzību un izvērtējot visus bērna interešu aspektus, cita starpā jo īpaši drošību un aizsardzību.

Svarīgi apsvērt, vai pārim ir bērni; ja tā ir — tiesības uz ģimenes vienotību un to, vai pastāv apsvērumi par šo bērnu aizsardzību. Atsevišķi jāizvērtē arī precētā bērna bērnu intereses.

Bērna un laulātā lietu izskatīšanu vienas lietas ietvaros var apsvērt tikai un vienīgi tādā gadījumā, ja tas ir bērna interesēs.

Ja bērns ir arī vecāks, ir vajadzīgi papildu drošības un aizsardzības pasākumi. Jo īpaši attiecībā uz abiem bērniem vērā jāņem bērna interešu prioritātes princips.

Ja bērns ir nošķirts no vecākiem/likumiskā aizbildņa, ES + valsts iestādēm būtu jānodrošina, lai laulātais netiktu iecelts par bērna aizbildni.

Nepieciešama cieša BA un citu ES + valstu attiecīgo iestāžu iesaistīšanās, lai nodrošinātu precēta bērna aizsardzību visā procedūras laikā.

Iepriekšminētie jautājumi var ietekmēt uzņemšanas kārtību un uzņemšanas/izmitināšanas standartus. Taču tas neietilpst šīs praktiskās rokasgrāmatas darbības jomā ⁽⁸²⁾.

Bērnu tirdzniecības upuri

Iestādēm ir jābūt informētām par iespējamiem riskiem saistībā ar bērnu tirdzniecību. Saskaņojot bērna interešu aspektus un risku, ka cilvēku tirgotāji šķiet esam pavadīti pieaugošie vai izliekas par tādiem, jāņem vērā drošības un aizsardzības apsvērumi. Ierobežotas identifikācijas iespējas, nepietiekama piekļuve informācijai par upura tiesībām un neefektīvi nosūtīšanas mehānismi valstu un starpvalstu

⁽⁷⁸⁾ FRA, *Pārskats par prasībām minimālajam vecumam attiecībā uz bērnu tiesībām Eiropas Savienībā: laulības ar publiskas iestādes un/vai amatpersonas piekrišanu*, 2017.

⁽⁷⁹⁾ Prezentēti 2017. gada decembrī EASO ikgadējās konferences par bērniem laikā.

⁽⁸⁰⁾ Pārstrādātās KD 2. panta l) apakšpunkts.

⁽⁸¹⁾ Papildinformāciju par precētu bērnu minimālo vecumu un dalībvalstu tiesību aktu regulējumu attiecībā uz to skatīt: FRA, *Pārskats par prasībām minimālajam vecumam attiecībā uz bērnu tiesībām Eiropas Savienībā: laulības ar publiskas iestādes un/vai amatpersonas piekrišanu*, 2017.

⁽⁸²⁾ Skatīt: EASO, *EASO vadlīnijas par uzņemšanas apstākļiem: praktiskie standarti un rādītāji*, 2016. gada septembris.

līmenī ⁽⁸³⁾ joprojām liedz cilvēku tirdzniecības upuriem izmantot savas tiesības ⁽⁸⁴⁾. Svarīgi nodrošināt, lai starptautiskās aizsardzības sistēmas sazinātos ar cilvēku tirdzniecības novēršanas sistēmām un valstu nosūtīšanas mehānismiem un būtu saistītas ar tiem ⁽⁸⁵⁾. Jāizstrādā saskaņoti protokoli un standarta darba procedūras, iesaistot dažādus apmācītus dalībniekus un iestādes, lai padarītu šo saikni efektīvāku ⁽⁸⁶⁾. Attiecībā uz bērniem, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, jānodrošina BA dienestu iesaistīšana nodošanas mehānismos. Tomēr pašlaik tā joprojām ir ierobežota ⁽⁸⁷⁾.

EASO rīks personu ar īpašām vajadzībām identificēšanai (ipsn.easo.europa.eu/lv) ietver vērtīgu informāciju par cilvēku tirdzniecības upuru identifikāciju.

EASO apmācības programmas modulī par dzimumu, seksuālo orientāciju un dzimuma identitāti ir iekļauta apakšsadaļa par CT.

Atsevišķs modulis par cilvēku tirdzniecību ir izstrādāts un sākts 2017. gadā. Vairāk informācijas pieejams šajā tīmekļa vietnē: easo.europa.eu/training.

Skatīt arī: Eiropas Komisija, *Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings (Pamatnostādnes cilvēku tirdzniecībā cietušo identifikācijai, jo īpaši konsulārajiem dienestiem un robežsargiem)*, 2013.

Attiecībā uz bērniem, kuri ir identificēti kā cilvēku tirdzniecības upuri, būtu jāpiemēro valsts konsultāciju mehānisms ⁽⁸⁸⁾ vai līdzīga struktūra/mehānisms. Atbildīgajai amatpersonai (konsultējoties ar likumisko aizbildni) jā saglabā lieta, jāizvērtē starptautiskās aizsardzības vajadzības un arī jānodod bērna lieta esošajām īpašajām procedūrām, kas paredzētas cilvēku tirdzniecības upuriem. Patvēruma procedūras amatpersonai jābūt informētai par juridiskajām iespējām un to, vai bērna lietas izskatīšanu var vienlaikus turpināt abās procedūrās. Tas atkarīgs no valstu tiesiskā regulējuma un prakses.

Jo īpaši jādokumentē jebkādas norādes par to, ka bērns ir bijis cilvēku tirdzniecības upuris vai nākotnē varētu par tādu kļūt, jebkura turpmāka saskare ar cilvēku tirdzniecības tīkliem vai citiem noziedzīgiem tīkliem vai personām, kas ir ļaunprātīgi izmantojušas bērnu. Dokumentēšana jāveic neatkarīgi no tā, vai tas noticis izcelsmes valstī vai ceļošanas laikā tranzīta valstīs. Vajadzības gadījumā jāveic pārbaudes pasākumi.

Bērnus, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, nedrīkst uzskatīt par noziedzniekiem, kā arī nedrīkst izturēties pret viņiem kā pret noziedzniekiem. Viņu aizsardzībai, palīdzības sniegšanai un tiesiskajai aizsardzībai ir jāpiešķir pienācīga prioritāte. Saistībā ar aizsardzību jāņem vērā arī ar dzimumu saistīti riski, grūtniecība un citi apdraudējumi. Cilvēku tirdzniecības noziegumos izteikta loma ir upura dzimumam, vizizplatītākā to forma ir cilvēku tirdzniecība seksuālas izmantošanas nolūkā, un upuri visbiežāk ir sievietes un bērni ⁽⁸⁹⁾.

⁽⁸³⁾ Starptautiskā Migrācijas organizācija (IOM) ir izveidojusi *tiešsaistes platformu* ar Pārrobežu konsultāciju mehānisma paraugmodeli (TRM), kas ir ES finansētās Pārrobežu rīcības (TACT) projekta rezultāts un izstrādāts ES Stratēģijas cilvēku tirdzniecības izskaušanai (2012.–2016.) ietvaros, pieejams [vietnē](#). Pārrobežu konsultāciju paraugmodelis ir ES stratēģijas 2012.–2016. gadam rezultāts, un to ir finansējusi Komisija, pieejams [šajā vietnē](#).

⁽⁸⁴⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei *Ziņojums par papildu pasākumiem saistībā ar ES Stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai un turpmāku konkrētu darbību noteikšanu*, 2017. gada 4. decembris, COM(2017) 728 final (pārbaudes ziņojums).

⁽⁸⁵⁾ Komisija, *Progresā ziņojums*, COM(2016) 267 final; Eiropols, *Ziņojums par situāciju cilvēku tirdzniecības jomā*, 765175(2016); Komisija, *Pārbaudes ziņojums*, COM(2017) 728 final.

⁽⁸⁶⁾ Komisijas darba dienesti, *Pavaddokuments progresā ziņojumam*, SWD(2016) 159 final.

⁽⁸⁷⁾ Komisijas *Progresā ziņojumā* (COM(2016) 267 final) teikts, ka integrēta pieeja bērnu aizsardzībai, tostarp bērna intereses un aizbildnības sistēmu stiprināšana, būtu jābalsta uz CRC standartiem. FRA *Rokasgrāmata par aizbildnības sistēmām bērniem, kas palikuši bez vecāku aprūpes*, 2014, uzmanības centrā ir bērni, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri. FRA rokasgrāmatas uzmanības centrā ir bērni, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, kur īpaša uzmanība tiek pievērsta aizbildņu lomai.

⁽⁸⁸⁾ Valsts konsultāciju mehānisms ir cietušo identifikācijas un atbalsta process, kura mērķis ir atvieglot ar cilvēku tirdzniecību saistīto lietu izskatīšanā iesaistīto aģentūru sadarbību un informācijas apmaiņu starp policiju, robežpoliciju, patvēruma lietu amatpersonām, citām attiecīgajām iestādēm un nevalstiskajām organizācijām par potenciālajiem cietušajiem un atbalsta sniegšanu.

⁽⁸⁹⁾ Komisija, *Pārbaudes ziņojums*, COM(2017) 728 final; Komisija, *Progresā ziņojums*, COM(2016) 267 final; atbilstoši pētījumi ES Stratēģijas cilvēku tirdzniecības izskaušanai (2012.–2016.) ietvaros — *Pētījums par cilvēku tirdzniecības dzimuma dimensiju* un *Pētījums par augsta riska grupām* — ir publicēti ES cilvēku tirdzniecības novēršanas tīmekļa vietnē un saistīti pārskatā par ES cilvēku tirdzniecības novēršanas darbību (2012.–2016.), pieejami [vietnē](#).

Citi neaizsargātības izvērtēšanas veidi

Neaizsargātības izvērtējums bieži veikts, lai piemērotu īpašas procesuālās vai uzņemšanas garantijas vai piemērotu bērnam atbilstošāko procedūru ⁽⁹⁰⁾. Šādā gadījumā iegūtie dati jāiekļauj analīzē un tiem jāpiešķir pienācīgs nozīmīgums ar bērna interesēm saistīto aspektu saskaņošanas procesā.

Neaizsargātība vai riska faktors var radīt nepieciešamību noteikt prioritāti bērna lietas izskatīšanai atlikt lietas izvērtēšanu. Patvēruma procedūrās papildu uzmanība varētu būt jāpievērš ar CT, SDZK/G saistītiem vai citiem jautājumiem. Var būt vajadzīga pārbaude un konsultāciju pieprasījumi, turklāt tie jādokumentē. Jānodrošina bērna aizsardzība, tāpēc attiecīgajām iestādēm (patvēruma iestādei, uzņemšanas iestādei, BA, policijas iestādei, kuras pienākums ir novērst apdraudējumu, un citām iestādēm) vajadzētu izveidot koordinācijas mehānismus, kas ļautu apmainīties ar informāciju par bērnu. Koordinācijas mehānismiem jāatbilst privātuma noteikumiem, tajos jānorāda nepieciešamība pēc konsultācijas un veids, kādā nodot lietu atbilstīgākajai iestādei.

EASO rīks personu ar īpašām vajadzībām identificēšanai (IPSN)

Lai dalībvalstīm palīdzētu apzināt un izvērtēt īpašas vajadzības procesuālu un uzņemšanas garantiju nodrošināšanas kontekstā, EASO ir izstrādājis interaktīvu tīmekļa rīku, kas ir publiski pieejams vairākās ES valodās.

IPSN rīks ir intuitīvs praktisks instruments, kas paredzēts, lai palīdzētu lietotājiem bez specializētām zināšanām laicīgi un pastāvīgi apzināt individuālas īpašas vajadzības. Tā pamatā ir strukturētas norādes, kas saistītas ar dažādām personu ar potenciālām īpašām vajadzībām kategorijām.

Kad attiecīgā informācija ir ģenerēta, lietotājs var izvēlēties izdrukāt vai saglabāt ziņojumu, tostarp dažādu elementu izlasi. Pirms saglabāšanas un/vai izdrukāšanas ziņojumu iespējams sīkāk individualizēt atbilstoši konkrētajam gadījumam.

IPSN rīka integrēšana valsts mehānismā, kas atbilst šajā rokasgrāmatā minētajiem standartiem, ir ieteicama kā laba prakse.

Rīks pieejams vietnē <https://ipsn.easo.europa.eu/lv>.

⁽⁹⁰⁾ Piemēram, atbrīvojums no robežprocedūras vai paātrinātas procedūras saskaņā ar PPD. PPD nosaka, ka nepavadītiem bērniem un citām neaizsargātām personām nebūtu jāpiemēro īpašas procedūras, izņemot, ja dalībvalsts var nodrošināt, ka tām tiks nodrošinātas papildu garantijas, kas nepieciešamas šādu procedūru laikā.

I pielikums — Interesū izvērtēšanas veidne ⁽⁹¹⁾

Šajā veidnē/kontrolsarakstā ir piedāvāts neizsmeljošs bērna interesu aspektu un ar tiem saistīto starptautiskās aizsardzības drošības pasākumu saraksts, kas nav sakārtots hierarhiskā secībā. Taču kontrolsaraksta izmantošana un vienkārša vienreizēja pārbaude nevar aizvietot patiesas rūpes par bērna labklājību kā nepārtrauktu procesu.

Šī veidne/kontrolsaraksts jāpielāgo valsts procedūrām un jāizmanto par pierādījumu bērna lietā tam, ka bērna intereses ir bijis primārais apsvērums. Šis ir nepārtraukts process un tāpēc veidne ir aktuāls dokuments, ko izmanto jebkura amatpersona, kas darbojas patvēruma procesā, dokumentējot to, kā bērna intereses tiek pastāvīgi ņemtas vērā kā primārais apsvērums.

Ja kāds no drošības pasākumiem nav veikts vai nepieciešamā informācija nav apkopota, tas jānorāda, aprakstot iemeslus, kāpēc to nav bijis iespējams izdarīt. Šī veidne/kontrolsaraksts ir paredzēts kā norādījumi, lai palīdzētu nodrošināt, ka galvenā informācija ir apkopota un dokumentēta, kā arī ieviesti aizsardzības pasākumi.

BĒRNA INTERESŪ VEIDNE/KONTROLSARAKSTS			
AIZSARDZĪBAS PASĀKUMU VEIDNE/KONTROLSARAKSTS (daļa no lietas)	JĀ	NĒ	PIEZĪMES
Lietā norādīt, kas ir veicis ierakstu par interesēm (piemēram, aizbildnis, audzinātājs/skolotājs, audžu vecāks, uzņemšanas centra psihologs u. c.)			
Bērna drošība tiek nodrošināta visā procesā			
Bērna intereses ir izvērtējuši apmācīti darbinieki pirms patvēruma procedūras, ko veic BA iestādes/sociālie darbinieki. Izvērtēšanā iesaistītie dalībnieki (nolaižamais saraksts, ja izmantota elektroniska datubāze)			
Bērna pieteikuma pārbaude tika/tiek uzskatīta par prioritāti vai ir mainīts tās ilgums			
Vajadzības gadījumā bērns ir atbrīvots no robežprocedūras un paātrinātās procedūras			
Bērnam tika nodrošināts piemērots atpūtas un atveseļošanās periods			
Neatkarīgs un kvalificēts aizbildnis/pārstāvis tika iecelts jau no procedūras sākuma tik drīz, cik tas bija iespējams, un piedalījās visos posmos, t. i., sniedza konsultācijas, puda savus uzskatus procesa laikā			
Bērna aizbildnis/pārstāvis piedalījās/piedalās visās intervijās ar bērnu			
Bērnam tika nodrošinātas juridiskas konsultācijas, un konsultants piedalījās/piedalās visās intervijās ar bērnu			
Visa procesa laikā ir bijis pieejams specializējies un/vai apmācīts tulks			
Bērns ir ticis atbilstoši informēts viņa vecumam piemērotā veidā un valodā, kā arī bērns saprot patvēruma procedūru. Ir pārbaudīta bērna izpratne			

⁽⁹¹⁾ Elianne Zijlstra savā filozofijas zinātņu doktores disertācijā apraksta modeli objektīvai bērna interesu koncepcijas interpretācijai. Šajā modelī ir sasaistītas tiesības, kas izklāstītas CRC 3. un 6. pantā. Tā sauktajā bērna interesu modelī ietverti 14 pedagoģiskās vides apstākļi, kas piemērojami gan ģimenes, gan sociālajā jomā. Šie apstākļi ir sadalīti grupās "Pašreizējie ģimenes apstākļi", tostarp "fiziskā labklājība: 1) Atbilstoša fiziskā aprūpe un 2) Droša tiešā fiziskā vide", kā arī "Ģimene, aprūpe un audzināšana", tostarp "3) Emocionāla vide, 4) Atbalstoša bērna audzināšanas struktūra, kas pielāgojas izmaiņām, 5) Atbilstošs vecāku piemērs, 6) Interese". Otrkārt, "Ģimene, nākotne un pagātne" ietver tādus aspektus kā "7) Audzināšanas nosacījumu nepārtrauktība, nākotnes perspektīva". Treškārt, "Sabiedrība, pašreizējā situācija" ietver tādus aspektus kā 8) Droša plašākā fiziskā vide, 9) Cieņa, 10) Sociālais tīkls, 11) Izglītība, 12) Saskarsme ar vienaudžiem, 13) Atbilstoši piemēri sabiedrībā". Pēdējais elements ir ietverts ceturtajā lielajā grupā "Sabiedrība, nākotne un pagātne", un tas ir "14) Dzīves apstākļu stabilitāte, nākotnes perspektīva". E. A. Zijlstra, *Vai tas ir bērna interesēs? Pētījums par lēmumu pieņemšanas atbalsta instrumentu, ar ko no biheivioristiski zinātniskās perspektīvas pārbauda patvērumu meklējošo bērnu tiesības*, Groningen: Groningenas Universitāte, 2012, pieejams šeit.

BĒRNA INTEREŠU VEIDNE/KONTROLSARAKSTS			
AIZSARDZĪBAS PASĀKUMU VEIDNE/KONTROLSARAKSTS (daļa no lietas)	JĀ	NĒ	PIEZĪMES
Bērna viedoklis tika/tiek uzklauts un ņemts vērā atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei attiecībā uz patvēruma procedūras laikā pieņemtajiem lēmumiem			
Izvērtējot bērna intereses, bērna uzskati un apgalvojumi tika ņemti vērā atsevišķi no vecāku uzskatiem			
Aizbildņa (un/vai vecāku/ģimenes locekļu) uzskati ir reģistrēti un darīti pieejami atbildīgajai iestādei			
Procesa konfidencialitāte ir ievērota un izskaidrota bērnam			
Ir dokumentēts bērna interešu kā primārā apsvēruma ievērošanas pamatojums/motivācija/juridiskais pamats			
Bērna īpašās vajadzības un neaizsargātība ir identificētas tik drīz, cik tas bija iespējams, un bērna lieta ir nodota atbilstošajām iestādēm atbilstošas palīdzības un atbalsta nodrošināšanai			
Vajadzības gadījumā notikušas konsultācijas ar speciālistiem (bērnu psihologu, ārstu, citiem ekspertiem)			
INFORMĀCIJA, KAS JĀAPKOPO UN JĀDOKUMENTĒ (intervijās)	JĀ	NĒ	PIEZĪMES
Apkopoti un reģistrēti personas dati (tautība, dzimums, vecums, etniskā izcelsme, izglītība, valoda, veselība, ziņas par ģimeni, pirkstu nospiedumi saskaņā ar valsts un ES tiesību aktiem)			
Apkopotas un dokumentētas ziņas par ģimenes (tostarp paplašinātās ģimenes) locekļiem, kas varētu būt citās dalībvalstīs, izcelsmes valstī vai trešajā valstī			
Reģistrēta pēdējā saziņa ar zināmajiem ģimenes locekļiem, pierakstīta viņu kontaktinformācija, kā arī iemesli nošķiršanai no ģimenes (ja attiecināms)			
BA iestāde/sociālais darbinieks ir apkopojis kontaktus, tostarp sociālajos tīklos, informāciju par saikni ar sabiedrību			
Ja ir bijuši vajadzīgi ekspertu ziņojumi (mediķu, policistu u. c. ziņojumi), tie ir iekļauti			
Reģistrētas konstatētās problēmas (tostarp ļaunprātīga izmantošana, traumas, vardarbība, īpašās vajadzības/neaizsargātība, medicīniska rakstura problēmas u. c.)			
Reģistrētas bažas par to, ka pastāv liels risks bērnam tikt pakļautam cilvēku tirdzniecībai, vai norādes par to, ka bērns ir cilvēku tirdzniecības upuris			
Bērnam un aizbildnim/pārstāvim (ja tāds ir) ir izsniegts rakstisks, pamatots patvēruma piešķiršanas lēmums (kurā cita starpā izskaidrots, kā bērna intereses ir ņemtas vērā kā primārais apsvērums), un arī mutiski paskaidrots bērna vecumam atbilstošā veidā un bērnam saprotamā valodā			

II pielikums — Politikas un vadlīniju dokumenti

Šī pielikuma mērķis ir norādīt atsauces uz atbilstošajām publikācijām un vadlīnijām patvēruma procesa darbiniekiem par bērna interešu ievērošanu. Lai gan ir pieliktas visas pūles, lai nodrošinātu visaptverošu publikāciju un politikas dokumentu sarakstu šajā jautājumā, turpmāk sniegtais saraksts nav uzskatāms par izsmeļošu.

EASO rīks personu ar īpašām vajadzībām identificēšanai (2016. gads)

EASO praktiskā rokasgrāmata par vecuma noteikšanu (2018. gads)

EASO praktiskā rokasgrāmata par vecuma noteikšanu (2016. gads)

Bez vecāku gādības palikušu bērnu aizbildnība. Rokasgrāmata par aizbildnības sistēmu stiprināšanu nolūkā nodrošināt cilvēku tirdzniecībā cietušu bērnu īpašās vajadzības (2014. gads)

UNHCR un UNICEF, Droši un veseli: ko valstis var darīt, lai nodrošinātu, ka Eiropā tiek ievērotas bērnu bez pavadņa un nošķirtu bērnu labākās intereses (2014. gads)

UNHCR, Pamatnostādnes par bērna interešu noteikšanu (2008. gads)

Praktiskā rokasgrāmata UNHCR LIN vadlīniju ieviešanā (2011. gads)

Save the children, Starpaģentūru darba grupas darbam ar nepavadītiem un nošķirtiem bērniem. Rokasgrāmata un instrumenti darbam ar nepavadītiem un nošķirtiem bērniem (2017. gads)

UNHCR, Bērna interešu vērā ņemšana ģimenē, kas meklē patvērumu (2013. gads)

UNHCR/UNICEF/IRC, Ceļā uz stiprāku politiku un praksi darbā ar nepavadītiem un nošķirtiem bērniem Eiropā, 2017. gada jūlijs

UNHCR, Vadlīnijas par politiku un procedūrām saistībā ar nepavadītiem bērniem, kuri meklē patvērumu (1997. gads)

UNICEF darba dokuments par vecuma noteikšanu

UNHCR, Vadlīnijas par starptautisko aizsardzību Nr. 8. Bērna patvēruma pieprasījumi saskaņā ar 1951. gada Konvencijas 1. panta A punkta 2. apakšpunktu un 1. panta F punktu (2009. gads)

UNICEF, Parunāsim — efektīvas komunikācijas izveide ar bērniem, kas ir ļaunprātīgas izmantošanas un cilvēku tirdzniecības upuri

Eiropas Komisijas paziņojums par cilvēku tirdzniecības novēršanu (2017. gads)

III pielikums — Tiesiskais regulējums

Šajā pielikumā apkopoti būtiskākie noteikumi par bērna interesēm, kas paredzētas starptautiskajos un Eiropas juridiskajos instrumentos. Tomēr tā saturu nevajadzētu uzskatīt par izsmeļošu. Tas ietver arī norādes uz ieteikuma tiesību instrumentiem, kas attiecas uz praktiskiem norādījumiem ⁽⁹²⁾.

Starptautiskie tiesību akti

Juridiskie noteikumi		Atbilstošais pants
ANO Konvencija par bērna tiesībām, 1989. gada 20. novembris (CRC)	Ģimene	Preambula
	Bērns	1. pants
	Nediskriminēšana	2. pants
	Bērna intereses	3. panta 1. punkts, 9. panta 3. punkts, 18. panta 1. punkts, 20. pants
	Reģistrācija, vārds, pilsonība un vecāku aizgādība	7. pants
	Identitātes aizsargāšana un saikne ar ģimeni	8. pants
	Personisku attiecību un kontaktu uzturēšana	9. pants
	Ģimenes saišu atjaunošana	10. pants, 22. panta 2. punkts
	Bērna tiesības paust viedokli un tikt uzklautam	12. pants
	Aprūpe un izmitināšana	20. pants
	Bērni bēgļi un ģimenes locekļu meklēšana	22. pants
ANO 1951. gada Konvencija par bēgļa statusu un 1967. gada Protokols par bēgļa statusu	Bēgļi Nepavadīti bērni	ANO pilnvaroto pārstāvju konferences par bēgļu un bezvalstnieku statusu nobeiguma akta Nr. 2545 B ieteikuma 2. punkts

ES tiesību akti

Juridiskie noteikumi		Atbilstošais pants
Līgums par Eiropas Savienību	Bērnu tiesības	3. panta 5. punkts
Eiropas Savienības Pamattiesību harta	Patvēruma tiesības	18. pants
	Bērnu tiesības	24. pants
Šengenas Robežu kodekss (Regula (EK) 562/2006) Regula (ES) 2016/399 (kodificētā redakcija)	Bērniem paredzētie procesuālie pasākumi nepilngadīgajiem	19./20. panta 1. punkta f) apakšpunkts; VII pielikums, 6. punkts

⁽⁹²⁾ Paziņojums, *Bērnu migrantu aizsardzība*, COM(2017) 211 final: Bērna intereses jāizvērtē un jāņem vērā kā primārais apsvērum visās darbībās vai lēmumos, kas attiecas uz bērnu. Svarīgi, ka Eiropas Savienība sniedz turpmākus norādījumus par šo tēmu, papildinot starptautiskos standartus. Bērna interešu stingrai noteikšanai, meklējot šim bērnam vispiemērotāko ilgtspējīgo risinājumu, jāietver papildu procesuālās garantijas, ņemot vērā šā lēmuma milzīgo ietekmi uz bērna nākotni.

Juridiskie noteikumi		Atbilstošais pants
Ģimenes atkalapvienošanās direktīva (Direktīva 2003/86/EK)	Nepilngadīgais bez pavadības	2. panta f) punkts
	Ģimenes atkalapvienošanās	2. panta d) punkts
	Ģimenes locekļi	4. pants
	Bērna intereses	5. pants
	Ģimenes saišu atjaunošana	4., 10. pants
Direktīva par uzturēšanās atļauju cilvēku tirdzniecības upuriem (Direktīva 2004/81/EK)	Nepilngadīgais bez pavadības	2. panta f) punkts
	Bērna intereses	10. panta a) punkts
	Nepavadīta bērna identificēšana	10. panta c) punkts
	Ģimenes locekļu meklēšana	10. panta c) punkts
Direktīva par cilvēku tirdzniecības novēršanu (Direktīva 2011/36/ES)	Bērnu tirdzniecības upuru identifikācija un aizsardzības pasākumi	23. apsvērumš
	Bērns	2. panta 6. punkts
	Neaizsargātība	2. panta 2. punkts
	Bērna intereses	8., 22., 23. apsvērumš 13. pants, 16. panta 2. punkts
	Aizsardzība kriminālizmeklēšanā	15. pants
	Nepavadītu bērnu, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, aizsardzība	16. pants
Pārstrādātā Kvalifikācijas direktīva (Direktīva 2011/95/ES)	Nepilngadīgais	2. panta k) punkts
	Ģimenes locekļi	2. panta j) punkts
	Nepilngadīgais bez pavadības	2. panta l) punkts
	Bērna intereses un ģimenes vienotība	18. apsvērumš
	Bērna intereses	19., 27., 38. apsvērumš, 20. panta 5. punkts, 31. panta 4. un 5. punkts
	Tiesības tikt uzklautam/ tiesības uz līdzdalību, tiesības uz informāciju	22., 31. pants
	Ģimenes vienotības saglabāšana	23. pants
	Ģimenes locekļu meklēšana	31. panta 5. punkts
Pārstrādātā Patvēruma procedūru direktīva (Direktīva 2013/32/ES)	Nepilngadīgais	2. panta l) punkts
	Nepilngadīgais bez pavadības	2. panta m) punkts
	Pārstāvis	2. panta n) punkts un 25. pants
	Bērna intereses	33. apsvērumš, 2. panta n) punkts, 25. panta 1. punkta a) apakšpunkts, 25. panta 6. punkts
	Tiesības uz informāciju	25. pants
	Citi	14. panta 1. punkts, 24., 25. pants kopumā

Juridiskie noteikumi		Atbilstošais pants
Pārstrādātā Uzņemšanas standartu direktīva (Direktīva 2013/33/ES)	Nepilngadīgais	2. panta d) punkts
	Nepilngadīgais bez pavadības	2. panta e) punkts
	Ģimenes locekļi	2. panta c) punkts
	Pārstāvis	2. panta j) punkts
	Bērna intereses un ģimenes vienotība	9. apsvēruma, 12. pants
	Bērna intereses	22. apsvēruma, 2. panta j) punkts, 11. panta 2. punkts, 23. pants, 24. pants
	Mazāk aizsargātas personas	21. un 22. pants
	Dokumentācija	6. pants
	Ģimenes locekļu meklēšana	24. panta 3. punkts
Pārstrādātā Eurodac regula (Regula (ES) Nr. 603/2013)	Bērna intereses	35. apsvēruma
Pārstrādātā Dublinas regula (ES) Nr. 604/2013	Nepilngadīgais	2. panta i) punkts
	Nepilngadīgais bez pavadības	2. panta j) punkts
	Ģimenes locekļi	2. panta g) punkts
	Radnieks	2. panta h) punkts
	Pārstāvis	2. panta k) punkts
	Bērna intereses un ģimenes vienotība	16. apsvēruma
	Bērna intereses	13., 24., 35. apsvēruma, 2. panta k) punkts, 6., 8. pants un 20. panta 3. punkts
	Tiesības uz informāciju	4. apsvēruma un Īstenošanas regulas 118/2014 XI pielikuma
	Ģimenes locekļu un radnieku identificēšana	35. apsvēruma
	Ģimenes locekļu meklēšana, ģimenes locekļu un radnieku identificēšana	6. panta 4. punkts, 8. pants
	Informācijas apmaiņa par bērnu	Īstenošanas regulas 118/2014 VII pielikuma
	Informācijas apmaiņa par ģimeni	Īstenošanas regulas 118/2014 VIII pielikuma
Īstenošanas regula (ES) Nr. 118/2014	Ģimenes locekļu meklēšana, ģimenes locekļu un radnieku identificēšana	1. panta 7. punkts, II pielikuma A SARAĶSTA I punkts, B SARAĶSTA I punkts
	Informācijas apmaiņa par bērnu	VII pielikuma
	Informācijas apmaiņa par ģimeni	VIII pielikuma
	Informācija bērniem bez pavadības par Dublinas procedūru	XI pielikuma
Padomes 2016. gada 29. septembra Lēmums (ES) 2016/1754, ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā	Bērna intereses	6. pants, 33. apsvēruma

Ieteikuma tiesību instrumenti

ANO Bērnu tiesību komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 6 (2005) Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirti bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts*, 2005. gada 1. septembris, CRC/GC/2005/6.

ANO Bērnu tiesību komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 12 (2009) Par bērna tiesībām tikt uzklautam*, 2009. gada 1. jūlijs, CRC/C/GC/12.

ANO Bērnu tiesību komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 13 (2011) par bērnu tiesībām būt brīvam no visu veidu vardarbības*, 2011. gada 18. aprīlis, CRC/C/GC/13.

ANO Bērnu tiesību komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses*, 2013. gada 29. maijs, CRC/C/GC/14.

ANO Bērnu tiesību komiteja, *Vispārējais komentārs Nr. 20 (2016) par bērna tiesību īstenošanu pusaudža gados*, 2016. gada 6. decembris, CRC/C/GC/2.

ANO Migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzības komiteja (CMW), *Kopīgais vispārējais komentārs Nr. 3 (2017) un Nr. 22 (2017) (ANO Bērnu tiesību komiteja) par vispārīgajiem principiem par bērnu cilvēktiesībām starptautiskās migrācijas kontekstā*, 2017. gada 16. novembris, CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22.

ANO Migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzības komiteja (CMW), *Kopīgais Migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzības komitejas (Nr. 4 (2017)) un Bērnu tiesību komitejas (Nr. 23 (2017)) vispārējais komentārs par valsts pienākumiem attiecībā uz cilvēktiesībām bērniem starptautiskās migrācijas kontekstā izcelsmes, tranzīta, mērķa un atgriešanās valstī*, 2017. gada 16. novembris, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/2.

IV pielikums — Bibliogrāfija

Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos birojs, *Conclusion on Children at Risk no.107*, A/AC.96/10485, 2007. gada oktobris.

Eiropas Komisija, *The EU rights of victims of trafficking in human beings*, 2013.

Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja, *Resolution 1468 (2005) on forced marriages and child marriages*, 2005. gada 5. oktobris.

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs, *Guidance on reception conditions for unaccompanied children: operational standards and indicators*, 2018.

Eiropas Savienība, *Eiropas Savienības Pamattiesību harta*, 2012. gada 26. oktobris, 2012/C 326/02.

Eiropas Savienība, Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, *Reporting on the follow-up to the EU Strategy towards the Eradication of trafficking in human beings and identifying further concrete actions*, 2017. gada 4. decembris, COM(2017) 728 final.

Eiropas Savienība, Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, *The protection of children in migration*, SWD(2017) 211 final.

Eiropas Savienība, Migrācijas un iekšlietu ģenerāldirektorāts, *European Migration Network Glossary*, 6. versija, 2018. gada marts.

Eiropas Savienība, *Padomes Lēmums (ES) 2015/1523 (2015. gada 14. septembris), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā*.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, 2017.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, *Mapping minimum age requirements concerning the rights of the child in the EU: Marriage with consent of a public authority and/or public figure*, 2017.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, *Fundamental Rights Report*, 2018.

Eiropas Savienība, *Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the progress made in the fight against THB*, 2016. gada 19. maijs, COM(2016) 267 final.

Eiropols, *Situation Report: Trafficking in human beings in the EU*, 765175, 2016. gada februāris.

Programma “Nošķirti bērni Eiropā”, *Statement of Good Practice*, 2010. gada marts, 4. pārstrādātais izdevums.

Zijlstra, A. E., *In the best interest of the child? A study into decision-support tool validating asylum-seeking children's rights from a behavioural scientific perspective*, PhD Thesis, Groningen: University of Groningen 2012.

Kā sazināties ar ES

Klātienē

Visā Eiropas Savienībā ir simtiem *Europe Direct* informācijas centru. Sev tuvākā centra adresi varat atrast tīmekļa lapā https://europa.eu/european-union/contact_lv

Pa tālruni vai e-pastu

Europe Direct ir dienests, kas atbild uz jūsu jautājumiem par Eiropas Savienību. Ar šo dienestu varat sazināties šādi:

- pa bezmaksas tālruni: 00 800 6 7 8 9 10 11 (daži operatori par šiem zvaniem var iekasēt maksu);
- pa šādu parasto tālruņa numuru: +32 22999696;
- pa e-pastu, izmantojot šo tīmekļa lapu: https://europa.eu/european-union/contact_lv

Kā atrast informāciju par ES

Internetā

Informācija par Eiropas Savienību visās oficiālajās ES valodās ir pieejama portālā *Europa*: https://europa.eu/european-union/index_lv

ES publikācijas

ES bezmaksas un maksas publikācijas varat lejupielādēt vai pasūtīt šeit: <https://publications.europa.eu/lv/publications>. Vairākus bezmaksas publikāciju eksemplārus varat saņemt, sazinoties ar *Europe Direct* vai tuvāko informācijas centru (sk. https://europa.eu/european-union/contact_lv).

ES tiesību akti un ar tiem saistītie dokumenti

Ar visu ES juridisko informāciju, arī kopš 1952. gada pieņemtajiem ES tiesību aktiem visās oficiālajās valodās, varat iepazīties vietnē *EUR-Lex*: <http://eur-lex.europa.eu>

ES atklātie dati

ES atklāto datu portāls (<http://data.europa.eu/euodp/lv>) dod piekļuvi ES datu kopām. Datus var lejupielādēt un bez maksas izmantot kā komerciāliem, tā nekomerciāliem mērķiem.

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs